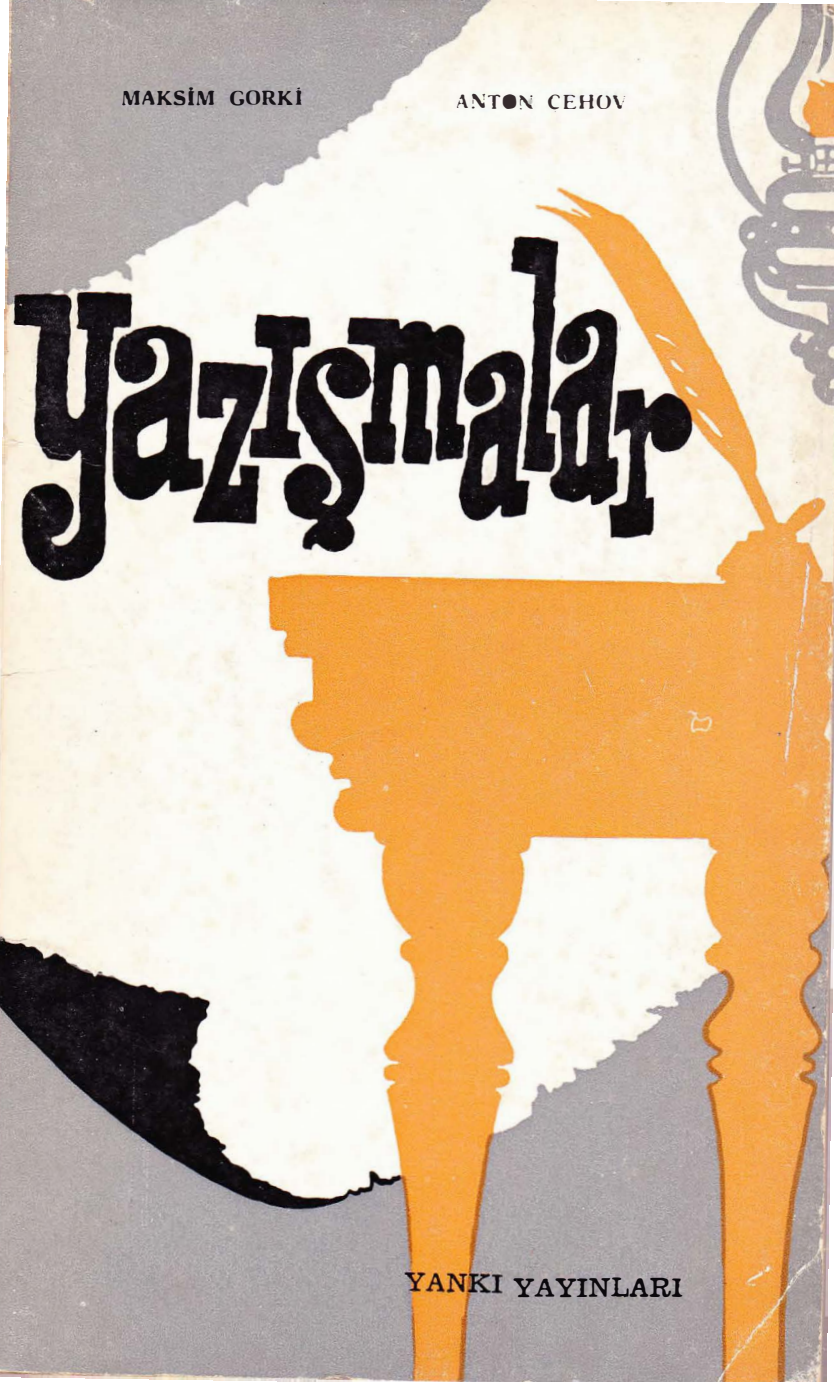
MAKSİM GORKİ

ANTON CEHOV

Yazışmalar

YANKI YAYINLARI

Dizgi ve Baskı: Acar Matbaası
Aralık 1966

MAKSİM GORKİ — ANTON ÇEHOV

YAZIŞMALAR

TÜRKÇESİ

Z. ZÜHRE İLKGELEN

YANKI YAYINLARI

Seri No: 5

1 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod, 1898 yıl Ekim veya Kasım başı

V. S. Mirolyubov'dan bir mektup aldım. Size kitaplarımı göndermemi istiyormuşsunuz. Gönderiyorum ve bu fırsattan yararlanarak size bu mektubu yazıyorum. Anton Pavloviç size söylemek istediğim bir şey var: doğrusunu isterseniz, çocukluğumdanberi bir köle gibi size karşı beslediğim sıcak ve içten sevgiyi anlatmak, buruk ve çekici, hem trajik, hem yumuşak, her zaman o kadar güzel, o kadar ince olan, o insanı hayran bırakan dehânız önünde duyduğum coşkunluğu söylemek istiyorum. Allahım, sizin ellerinize, o san'atçı ellerinize sarılmak istiyorum. O açık yürekli adam

ellerinizi, açık yürekli olduğu için, üzgün de olsa sizin - öyle değil mi? - o üzgün adam ellerinizi sıkmak istiyorum.

Allah size, Rus edebiyatının ününü korumak için, uzun ömür versin. Allah sağlık ve sabır versin, çalışma gücü versin.

Kitaplarınızda ne harikulâde anlar yaşadım, nice defa kitaplarınızın üzerinde ağladım; tuzaktaki kurtlar gibi çaresizlikten çılgınlaşırdım, sonra hüzünle, uzun uzun gülerdim.

Belki siz de benim bu mektubuma güleceksiniz, çünkü aptalca bir şeyler, coşkun, birbirini tutmaz bir şeyler yazdığımı hissediyorum ama, ne yaparsınız işte kalpten gelen her şey böyle aptalca oluyor. Büyük de olsa, aptalca. Bir daha, ellerinizden sıkarım. Sizin dehânız saf ve ışıklı bir madde dışı varlık. Maddeci bağlarla kösteklenmiş, günlük hayatın aşağılık zorunluklarıyla bağlanmış. Bunlardan çekiyor. Çeksin, Allah yine de, o ağalayışa rağmen onu duyacaktır.

A. Peşkov

Hâmiş: Belki bana yazmak istersiniz. Adresim sadece «Peşkov, Nijni» yahut da «Nijni Postası»na gönderin.

2 — Çehov'dan Gorki'ye

Yalta, 16 Kasım 1898

Azizim Aleksi Maksimoviç,

Mektubunuzu ve kitaplarınızı alalı epeyi

zaman oluyor; epeyi zamandır da size yazmak istiyorum ama, bin türlü şey engel oluyor. Affedin beni, rica ederim. Bir saat boş vakit bulabilsem, hemen oturup uzun uzun size yazacağım. Dün akşam «Goltva'da Panayır»ınızı okudum, çok hoşuma gitti ve bana kızmayın, hakkımda fena düşünmeyin diye hemen size bu satırları yazmak geldi içimden. Tanıştığımıza çok, pek çok memnunum; size ve benim hakkımda size mektup yazmış olan Mirolyubov'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İleride daha fazla vakit bulacağımı umar bütün iyi dileklerimle gözlerinizden öperim.

A. Çehov

3 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod, 1898 Kasım ayının ikinci yarısı

Azizim Anton Pavloviç,

Cevabınıza ve ileride tekrar yazacağınızı söylemenize içten teşekkürlerim. Mektubunuzu bekliyorum ve özellikle hikâyelerim konusunda ne düşündüğünüzü öğrenmek istiyorum. Birkaç gün önce «Vanya Dayı»yı gördüm; gördüm ve kadınlar gibi ağladım, - halbuki sinirli bir kimse de değilimdir -; piyesinizin etkisi altında sersemlemiş, allak bullak bir şekilde eve döndüm, size uzun bir mektup yazdım, sonra da mektubu yırtıp attım. Piyesin,

insanın ruhunda neler uyandırdığını açıkça söyleyebilmek zor; sadece bir duygu; fakat kahramanlara bakarken, sanki, kör bir testere kalbime giriyor, kalbim testerenin dişlerinin altında büzülüyor, inliyor, parçalanıyor gibi geliyordu. Benim için, bu «Vanya Dayı» harikulâde bir şey, yepyeni bir tiyatro buluşu; bir çekiç, kaldırıp seyircinin boş kafasına indirdiğiniz bir çekiç. Ama öyle de, böyle de, seyircinin aptallığıyla başetmeye imkân yok. Sizi «Martı»da da yanlış anlıyor, «Vanya»da da... Başka dram yazacak mısınız? Hayran bırakacak şekilde yazıyorsunuz.

«Vanya»nın son perdesinde, uzun bir susuştan sonra, doktor Afrika'nın sıcağından bahsederken dehânızın önünde kendimden geçerek titredim, dehânızın önünde kendimden geçerek, insanlığın, kendi renksiz ve düşkün varlığımızın önünde de ürküntü duyarak titredim. Orada nasıl şiddetle kalbe vuruyorsunuz ve ne isabetle vuruyorsunuz. Çok büyük bir kabiliyetiniz var. Çok rica ederim, bu vuruşlarla nasıl bir çiviyi çakmak niyetindesiniz? Bunlarla insanı mı diriltceksiniz? Bizler acınacak varlıklarız, gerçekten, sıkıcı kimseleriz. Mızmız, hırçın kimseler... Bir şeye yaramaz varlıklar olan bizleri, bu et yığıntılarını sevebilmek, acıyabilmek, yaşamalarına yardım edebilmek için bir fazilet garibesi olmak gerek; ama yine de insanlara acınıyor. Faziletli bir adam olmaktan çok uzak bulunan ben bile Vanya'ya, piyesin öteki kişileriyle birlikte Van-

ya'ya bakıp hıçkırıyordum; ağlamak aptalca bir şey, ağladığını söylemek daha da aptalca bir şey ama, ne yapayım. Bakın, bana öyle geldi ki, sanki bu piyeste insanları şeytanın soğukluğu ile ele alıyorsunuz. Kar nasıl kayıtsızsa, fırtına nasıl kayıtsızsa, siz de öyle kayıtsızsınız. Özür dilerim, belki yanılıyorum, herhalde bunlar sadece kendi izlenimlerim. Ama, bakın, piyesiniz bende, çocukluk yıllarında duyduğum korkuya, sıkıntıya benzer bir korku, bir sıkıntı bıraktı; çocukken bahçede bir köşem vardı; kendi elimle çiçek dikerdim, pekâlâ da yetişirdi; bir gün sulamaya gittim, bir de ne göreyim, kökler sökülmüş, çiçekler kırılmış, domuzumuz da, hasta, arka ayağı birkaç gün evvel araba kapısına sıkışıp kırılmış olan domuzumuz da bütün bu alt üst olmuş sapların üzerinde yatıyor. Pırıl pırıl bir gündü, uğursuz güneş de bu felâketi ve kalbimin kırıklarını kayıtsızca aydınlatıyordu.

İşte ben böyleyim. Ters bir şey söyledimse bana kızmayın. Ben kaba saba bir köylüyüm. İyileşmez bir de hasta ruhum vardır. Zaten, düşünen adam ruhu da hep öyle olmalıdır ya...

Gözlerinizden öper, sağlık ve çalışma isteği dilerim. Sizi ne kadar öğerlerse öğsünler, yeteri kadar değerinizi bilemiyorlar ve bana öyle geliyor ki, sizi yanlış anlıyorlar.

A. Peşkov

«Vanya»nızı kendiniz nasıl görüyorsunuz, lûtfen bana yazar mısınız? Ama bütün bunlar-

la sizi sıkıyorsam, açık açık söyleyin. Yok, sıkılmıyorsanız, tabiî, size yazmaya devam edeceğim.

4 — Çehov'dan Gorki'ye

Yalta 3 Aralık 1898

Azizim Aleksi Maksimoviç,

Son mektubunuz beni çok memnun etti. Bütün kalbimle teşekkür ederim. «Vanya Dayı» yazılalı uzun zaman, çok uzun zaman oluyor. Ben hiç sahnede görmedim. Son yıllarda taşra tiyatrolarında sık sık oynuyorlar. Geçenlerde piyeslerimi toplu halde yayınladım, belki ondandır. Genellikle, piyeslerime bir yakınlık duymuyorum; uzun zamandır tiyatrodan uzağım, artık tiyatro için yazmak da bana bir şey söylemiyor.

Hikâyeleriniz hakkındaki fikrimi soruyorsunuz. Fikrim? Söz götürmez bir yeteneğiniz var, aynı zamanda sağlam ve büyük bir yetenek. Meselâ, «Stepte» hikâyesinde bu yetenek olağanüstü bir kuvvetle kendini gösteriyor; o kadar ki bir kıskançlık duydum, hikâyeyi kendimin yazmış olmasını istedim. Bir san'atçısınız, zekî, dikkati çekecek kadar içli bir san'atçısınız; şekillendirme yetenekleri var sizde; onun için de bir şeyi resmetmek istediğiniz zaman onu görüyorsunuz, ellerinizle dokunuyorsunuz. Bu, gerçek bir san'at. İşte fik-

rim bu. Size fikrimi söyleyebildiğim için de çok memnunum. Karşı karşıya gelip de bir-iki saat konuşabilsek size ne kadar değer verdiğime, yeteneklerinize ne kadar ümit bağladığıma inanacaksınız.

Şimdi eksiklerinize gelelim. Ama eksiklerden bahsetmek o kadar kolay değil. Bir dehânın eksiklerinden bahsetmek, bahçedeki kocaman bir ağacın eksikliklerinden bahsetmeye benzer. Çünkü bu işte asıl ana mesele ağacın kendinde değil, ağacı seyredenin zevkindedir. Doğru değil mi?

Bana ölçüsüzlük gibi gelen tarafınızdan başlayacağım. Bazı seyirciler vardır, oyunu beğendiklerini o kadar ölçüsüz olarak gösterirler ki, sahnede söyleneni ne kendileri duyar, ne de yanlarında oturanlar. Bu ölçüsüzlük özellikle, konuşmaların arasına sıkıştırdığınız tabiat tasvirlerinde duyuluyor. İnsan o tasvirleri okurken daha sık, daha kısa, şöyle ikişer üçer satırlık bir şeyler olmasını istiyor. «Nezaket», «mırıltı», «yumuşak» gibi kelimelerin sık sık kullanılması bir özenti havası veriyor, soğuk bir monotonluk, bunaltıcı bir hal yaratıyor. Bu aşırılık kadın portrelerinde («Malva», «Sal Üzerinde») ve aşk sahnelerinde de hissediliyor. Bu, çap büyüklüğü değil; bu, genişlik değil; bu, aşırılık. Sonra, hikâyelerinizin türüne hiç uymayan bazı kelimeleri sık sık kullanıyorsunuz. Akompanye, disk, armoni, böyle kelimeler kulağa çirkin geliyor. Dalgalardan çok bahsediyorsunuz. Aydınları anlatırken bir ça-

ba harcadığınız, çekingen davrandığınız hissediliyor; bu, aydınları incelemediğinizden değil, aydınları tanıyorsunuz da, hangi taraflarından ele alacağınızı iyi bilmiyorsunuz.

Kaç yaşındasınız? Sizi tanımıyorum, nereden geldiğinizi, kim olduğunuzu bilmiyorum ama, bana öyle geliyor ki, henüz gençken Nijni'den çıkmalısınız, edebiyata, edebiyatçılara, iki-üç sene âdeta sürtünmelisiniz diyeceğim. Bizim bülbüllerden şakımasını öğrenin, sesinizi sivriltin demiyorum ama, başınızı edebiyata daldırıp onu sevmesini öğrenmelisiniz, hem sonra şu var: insan taşrada çabuk ihtiyarlar. Korolenko, Potapenko, Mamin, Ertel mükemmel yazarlardır; başlangıçta belki size biraz sıkıcı geleceklerdir ama, bir-iki sene sonra alışırsınız, değerlerini verirsiniz. Onlarla beraber bulunmak size, başşehir hayatının tatsızlığını ve rahatsızlığını faiziyle öder.

Hemen mektubu postaya veriyorum. Sıhhatte olmanızı diler, gözlerinizden öperim. Mektubunuza bir daha teşekkür ederim.

Dostunuz A. Çehov

5 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod Aralık 1898

Bana çok güzel bir mektup yazmışsınız Anton Pavloviç; o şişkin deyimlerim hakkında dediklerinize haklı, doğru. Bir türlü kaldırıp atamıyorum. Elimi tutan, bayağı olmak kor-

kusu. Sonra, her an telâş içindeyim. Kalemime ne gelirse çırpıştırıveriyorum; en kötüsü: sadece kalemimle geçiniyorum. Elimden başka iş gelmez.

Öğrendiklerini kendi kendine öğrenmiş bir adamım, otuz yaşındayım. Olduğumdan daha iyi olabileceğimi de sanmıyorum; bu vardığım noktada kalabileyim ne âlâ. Yüksek bir yer değil ama, bana yeter. Zaten, öyle pek kimsenin ilgisini çekecek bir adam da değilim.

Halbuki size gelince iş değişiyor. Dehânızın kudreti insanı çarpıyor. Artık tiyatro eseri yazmayacağınızı söylüyorsunuz. Halkın oyunlarınız hakkında neler duyduğuna dair ben size bir iki kelime söyliyeyim de.. Meselâ «Vanya Dayı» ile «Martı»nın, ilhamla düşünce derinliğini birleştiren sembollere doğru yükselen bir realizme sahip yeni türde bir dram getirdiğini söylüyorlar. Bence çok doğru. Oyununuzu dinlerken bir puta kurban edilen hayatı düşünüyordum, insanların sefil hayatında güzelliğin birden ortaya çıkmasını ve daha başka ana gerçekleri, ciddî gerçekleri düşünüyordum. Öteki tiyatro eserleri insanı gerçekten ayırıp filozofik düzüncelere götürmüyor; halbuki sizinkinde bu var. Affedersiniz, bütün bunları söylemem lüzumsuz. Artık tiyatro eseri yazmasanız da hikâye yazarsınız: Rus edebiyatına henüz sizinle kıyaslanacak bir hikâyeci gelmemiştir. Bugün, siz edebiyatımızın en belirli çehresisiniz. Maupassant iyidir, çok severim ama sizi ondan üstün tutarım. Zaten, size olan de-

rin saygımı, nasıl anlatacağımı bilemiyorum, gerekli kelimeleri bulamıyorum; inanın bana, bunları çok samimî söylüyorum. Siz kudretli bir dâhisiniz. Uzun ömürler dilerim.

«Hayat»a yazı yazmanız için bir teklif almadınız mı? Teklif ettikleri şartları kabul ederseniz harikulâde bir şey olur. Ne olur, kabul edin. Orada V. A. Posse var, çok sevimli bir adamdır. «Hayat»a yazı yazmamı istedi, kabul ettim.

Korolenko'yu tanırım. Gerçekten, ötekiler ilgi çekici kimseler değil.

Petersburg'a gidip yaşamak mı? Hayır Büyük şehirleri sevmem; zaten edebiyata atılmadan önce serseriydim. Hem, Petersburg'da hemen geberir giderim; veremliyimdir ben.

Gözlerinizden öperim.

A. Peşkov

6 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod
Aralık ayı sonları 1898

Posse'den bir mektup aldım. «Hayat»a yazacağınızı söylüyor.

Azizim Anton Pavloviç, siz Hayat mecmuası için bulunmaz bir nimetsiniz; oraya yazmaya razı olmanız da benim için büyük bayram. Son derece memnunum.

«Martı»nın kazandığı büyük başarıyı bili-

yorsunuz elbette. Dün, tiyatro çevresinde olup bitenleri iyi bilen, sahne yıldızlarımızla senli benli olan, son derece zevk sahibi bir kimse, altmış yaşlarında biri, gözlerinde yaşlarla bana şöyle diyordu: «Kırk seneye yakındır tiyatroya giderim, her türlüsünü gördüm. Ama, «Martı» kadar dâhiyâne bir zındıklık görmedim. Bu, tek bir kişinin fikri de değil, biliyor musunuz? «Martı»yı sahnede görmedim ama, okudum. Kudretli bir elle yazılmış. Bir de artık tiyatro eseri yazmak istemiyorsunuz, öyle mi? Allah aşkına yazın. Böyle oradan oraya atlayarak yazdığım için özür dilerim ama, doğru söylüyorum, kendimi şaşılacak kadar iyi ve neş'eli hissediyorum ve bakın, sizi çok seviyorum. «Martı» o büyük başarıyı kazandı diye memnunum. «Hayat»a yazacaksınız diye memnunum, size mektup yazabiliyorum diye memnunum, siz, sizsiniz diye, memnunum. Sıhhatte olmanızı, çalışma isteğinizin azalmamasını, kendinize güvenmenizi dilerim. Yaşasın hayat! değil mi?

Mektubum yılbaşından önce elinize geçerse, yeni yılınızı kutlarım. Ellerinizi, o dâhî eli ellerinizi kuvvetle sıkarım.

A. Peşkov

7 — Çehov'dan Gorki'ye

Yalta 3 Ocak 1899

Azizim Aleksi Maksimoviç,

İki mektubunuza birden cevap veriyorum. Her şeyden önce yeni yılınızı kutlar, iyilikler dilerim; bütün dostça duygularımla, hangi şekliyle istiyorsanız, size o şekliyle mutluluklar dilerim.

Görülüyor ki, ne demek istediğimi pek iyi anlamamışsınız. Size bayağılıktan bahsetmedim, sadece rusça adıllı olmayan veya az kullanılan yabancı keliemlerin uygun düşmediğini söyledim. Başka yazarlarda «fatalist» gibi bir kelime göze batmaz ama, sizin müzik gibi âhenkli üslûbunuzda en küçük sertlik hemen sırıtıyor. Tabiî bu, bir zevk meselesi; belki ben fazla ince eleyip sıkı dokuyorum, yahut da uzun zamandır belli alışkanlıklara bağlanmış bir adamın tutuculuğu var bende. Tasvirlerde «kolej direktörü», «ikinci sınıf güverte komodoru» gibi şeyleri kabul ediyorum da «flört», «şampiyon» gibi kelimeler (tasvir bakımından) beni tiksindiriyor.

Okul eğitiminiz yok mu? Hikâyelerinizde tamamen san'atçısınız; gerçek bir kültürün varlığı hissediliyor hikâyelerinizde. Size uzak bir şey varsa, o da bayağılık; zekisiniz, ince bir duygululuğunuz var. En iyi hikâyeleriniz - evvelce de söylemiş miydim acaba? - «Stepte» ve «Sal Üzerinde» son derecede kıymetli, hikâye türüne örnek diye gösterilecek şeyler. Onlarda yazanın en iyi okuldan çıkma bir san'atçı olduğu hissediliyor. Aldandığımı sanmıyorum. Tek eksiklik, ölçüsüzlük, kararında kalma yokluğu. Belli bir etkiyi verebilmek için mümkün olan

en az sayıda hareket yapılır, işte buna kararında kalma denir. Halbuki sizinkilerde fazlasıyla hareket yapılmış olduğu hissediliyor.

Tabiat tasvirleriniz tam bir san'atçı işi; gerçek bir peyzajcısınız. Ancak, sürekli olarak tabiata insan kişiliği vermeniz, yani antropomorfizm dediğimiz şey, deniz derin derin nefes alırken, tabiat mırıldanırken, konuşurken, sıkıntı çekerken, bilmem ne ederken, bütün bunlar tasviri monoton, bazen tatsız, bazen anlaşılmaz hâle getiriyor: tabiat tasvirlerinde güzellik ancak sadelikle «güneş battı», «hava kararadı», «yağmur başladı» kadar yalın cümlelerle elde edilebilir, anlatmak istediğimiz şey ancak böyle anlatılabilir. Sizde de bu sadelik bir yazarda zor bulunacak derecede mevcut.

«Hayat»ın yeni şeklinin ilk sayısı hoşuma gitmedi. Çirikov'un hikâyesi saf ve sahte, Veresiyaev'inki neyin? desem, belki sizin «Orlov Ailesi»nin bayağı bir kopyası, üstelik bön bir şekilde de yazılmış. Böyle hikâye yazanlar pek bir şey de olamaz ileride. Sizin «Kirilka»da ocak başkanı tipi her şeyi bozmuş; genel hava sağlam bir şekilde verilmiş. Bir daha öyle ocak başkanı tipi falan koymayın hikâyelerinize. Sevimsiz idare adamı anlatmak kadar kolay bir şey yoktur. Tutulur ama, onu tutan okuyucu ne tatsız, en dar kafalı okuyucudur. Flört kelimesi nasıl soğuk geliyorsa, yeni tiplerin hepsi de bana öyle, ocak başkanı gibi, soğuk geliyor. Belki bunda haksızım. Ama ben taşrada oturan bir adam olduğum için, çevremdeki bütün o-

cak başkanlarını bilirim ve bilirim ki, ne kişilikleri, ne de hareketleri bir özellik taşımaz, ilgi çekmez; bunda da - zannederim - haklıyım.

Şimdi ««serseriler» hakkında bir çift lâfım var. Serserilik, evet, hoş bir şey, insanı çekiyor ama, seneler geçtikçe insan ağırlaşıyor, oturduğu yere kakılıp kalıyor. Edebiyat mesleğinin kendisi de yıpratıcı bir meslek. Başarısızlıktan hayâl kırıklığına, hayâl kırıklığından başarısızlığa, zaman çabucacık geçiyor, insan içinde yaşadığı zamanı göremiyor; o kadar hür olduğum zamanlar, bana şimdi yabancı, başka birine aitmiş gibi geliyor.

Posta geldi. Mektupları, gazeteleri okumam lâzım. Sıhhat ve saadet dilerim. Mektuplarınıza teşekkür ederim. Sizin sayenizde mektuplaşmamız iyice yerine oturdu.

Gözlerinizden öperim.

Dostunuz A. Çehov

8 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod 1899 yılı Ocak ayının ilk yarısı

Dünyalar benim oldu. Güzel ve iyilik dolu mektubunuz hem şeytan gibi yüzüme gülüyor, hem de yıkıp geçiriyor. Mektupta benliğinizin çehresini seziyorum: sert bir çehre olarak görüyorum; size beslediğim içten saygı daha da arttı. Sağlık ve çalışma gücü dilerim.

«Hayat» dergisi, Çirikov ve Kirilke hak-

kında söylediklerinizi cesaretlendirici şeyler değil ama doğru: «Hayat» bugüne kadar ciddî bir dergi olmadı. Çirikov böndür, Kirilka için de bir yorum yapmaya değmez. Veresayev'e gelince, ben sizinle aynı fikirde değilim. Zengin ve kuvvetli bir ruhu var demiyorum ama, zannederim, «Andrei İvanoviç», «Yolsuz»undan sonra verdiklerinin en iyisi. Bununla beraber, «Hayat» için az bir şey. Ama siz, Anton Pavloviç, neden «Hayat»a bir şey yazmıyorsunuz? Bilhassa rica ediyorum, çünkü şu «Hayat»a çok önem veririm. Neden? Çünkü bakın, benim orada bildiğim bir adam var, V. A. Posse, adam büyük bir enerji kaynağı, iyi, güzel şeyler bakımından o kadar fakir olan hayatımız için çok verimli olabilir. İlk zamanlar desteklemeli, ruhunun bütün kuvvetlerini ortaya koymasına imkân vermeli. Bundan başka, benim için esas olan da bu zaten, «Hayat» halkçılığı ve marksizmi âhenkli bir bütün hâlinde ortaya dökmeye çalışıyor. Görevi buydu; hiç değilse başlangıçta buydu. Şimdi, «Hayat»a yazı yazacaklarını vâdetmiş olan marksistler Posse'yi atlatıp kendileri bir dergi çıkarmaya, «Prensip»i çıkarmaya başladılar. Ben bu işlerden hiçbir şey anlamam. Açık açık da söylerim. Petersburg'daki o politika yazarları hakkında hiç iyi bir fikrim yoktur. Bütün o partileri falan ruhsuz bir şey; dapdaracık hayatımızın yıkıntıları üzerinde yeni ve özgür bir hayat kurma isteğiyle yanan ruhların değil de, büyük bir yeteneği olmayan kimselerin

kişisel sivrilme merakının çırpındığı ruhsuz bir şey. Biliyor musunuz, bazen içimden o adamlara avazım çıktığı kadar bağırmak, küçüklüklerinden sıkılan kalbimin bütün kuvvetiyle bağırmak istiyorum. Bakın nasıl mütbiş adamım değil mi? Ama, haydi ne olur, «Hayat»a sizin olan bir şey verin, istediğiniz şartları kabul edecektir. Düşünseniz e? Sizin itmenizle başka çabalar birleşecek, bir hamlede gerçekten ilgi çekici ve ağırbaşlı bir dergi çıkacak ortaya. Olursa, harikulâde bir şey olacak.

Şimdi, affedersiniz, kendimden bahsedeceğim, mektubunuzda ele aldığınız noktalarla ilgili olarak kendimden bahsedeceğim. Bakın neden bilmem, kendimden bahsetmek ihtiyacındayım, sizin ise beni dinlemek ihtiyacında olduğunuzu sanmıyorum, ama, yine de bahsedeceğim.

Bayağılıktan bahsettiğiniz zaman sizi iyi anlamamış olduğumu söylüyorsunuz. Pekâlâ. İnceymişim, büyük yeteneklerim varmış, bilmem neymişim, kabul. On defa, yirmi defa söyleseniz ben yine ince olduğuma, büyük yeteneklerim olduğuna inanmam ya. Zekiymişim, öyle söylüyorsunuz. Buna epeyi güldüm. O sözünüz bana hem neş'e, hem üzüntü verdi. Bir lokomotifte ne kadar zekâ varsa, bende de o kadar zekâ vardır. On yaşındanberi kendi kendine bırakılmış bir kimseyim. Bir türlü bir yolunu bulup da kendimi eğitemedim. Bütün yaptığım hayatı tıka basa içime doldurmak ve

kişisel sivrilme merakının çırpındığı ruhsuz bir şey. Biliyor musunuz, bazen içimden o adamlara avazım çıktığı kadar bağırmak, küçüklüklerinden sıkılan kalbimin bütün kuvvetiyle bağırmak istiyorum. Bakın nasıl müthiş adamım değil mi? Ama, haydi ne olur, «Hayat»a sizin olan bir şey verin, istediğiniz şartları kabul edecektir. Düşünseniz e? Sizin itmenizle başka çabalar birleşecek, bir hamlede gerçekten ilgi çekici ve ağırbaşlı bir dergi çıkacak ortaya. Olursa, harikulâde bir şey olacak.

Şimdi, affedersiniz, kendimden bahsedeceğim, mektubunuzda ele aldığınız noktalarla ilgili olarak kendimden bahsedeceğim. Bakın neden bilmem, kendimden bahsetmek ihtiyacındayım, sizin ise beni dinlemek ihtiyacında olduğunuzu sanmıyorum, ama, yine de bahsedeceğim.

Bayağılıktan bahsettiğiniz zaman sizi iyi anlamamış olduğumu söylüyorsunuz. Pekâlâ. İnceymişim, büyük yeteneklerim varmış, bilmem neymişim, kabul. On defa, yirmi defa söyleseniz ben yine ince olduğuma, büyük yeteneklerim olduğuna inanmam ya. Zekiymişim, öyle söylüyorsunuz. Buna epeyi güldüm. O sözünüz bana hem neş'e, hem üzüntü verdi. Bir lokomotifte ne kadar zekâ varsa, bende de o kadar zekâ vardır. On yaşındanberi kendi kendine bırakılmış bir kimseyim. Bir türlü bir yolunu bulup da kendimi eğitemedim. Bütün yaptığım hayatı tıka basa içime doldurmak ve

vurulmuş bir adamın sunduğu şeyi reddetmeniz ne doğru olur, ne de buna hakkınız vardır. Ben hayâl yeteneği kuvvetli bir adamım; bir zamanlar sizi gözlerimin önünde canlandırırdım. Epeyce yüksek, dimdik dururdunuz. Çehreniz, hâkimlerinki gibi telâşsız bir çehre, iri gözlerinizde her şeyin aksi var, bütün dünyanın, dünyayı aydınlatan ışınların, o ışınlarda pırıldayan güneşin ve insanların ruhlarının aksi. Sonra bir gün resminizi gördüm. Basbayağı bir fotoğraftı. Uzun uzun baktım, anlamadım. Yok yeter. İnanın bana, aklımdan bir şeyler bulup çıkarabilirim ama, yalan söyleyemem, hiçbir zaman da hiçbir kimseyi pohpohlamam. Benliğimi böyle altüst ediyorsanız, bunda benim suçum yok; benim için neler ifade ettiğinizi neden söylemeyeyim?

Lûtfen, Anton Pavloviç, bana resminizi ve bir kitabınızı gönderin. Bana büyük iyilik etmiş olacaksınız.

Rica ederim.

Gözlerinizden öper, sağlık, çalışma gücü daha çok çalışma gücü dilerim.

A. Peşkov

9 — Çehov'dan Gorki'ye

Yalta 18 Ocak 1899

Bugün, Aleksi Maksimoviç, size resmimi gönderdim. Bir amatör çekti; neş'esiz, sessiz

bir adamdır. Tam güneşe karşı bir duvara bakıyordum, gözlerimi ondan kırpıştırmışım. Daha iyi bir resmim yok, affedersiniz. Kitaplara gelince, çoktandır size kitaplarımı göndermeye hazırlanıyordum ama, elimi tutan bir şey var: bu sene hikâyelerimin hepsini toplu olarak basmaya başlayacaklar, o düzeltmeli ve epeyce ilâveli baskıyı gönderirim daha iyi.

Siz bana oyun mu oynuyorsunuz, nedir? Sizin «Hayat» hakkındaki mektubunuzla Posse'ninki elime geçtiği zaman, ben «Prensip» dergisinin adımı yayınlamasına razı olmuştum bile. M. I. Vodozova görüşmeye geldi. Struve'den de bir mektup aldım, onun üzerine artık bir an bile tereddüt etmedim.

Hazırda hiçbir şeyim yok. Hazır olanları dağıtılmış durumda, hazırlanacakların da yerleri belli. Ben Ukraynalıyım, yani müthiş tembelim. Benim sert olduğumu söylüyorsunuz, sert değilim ama, tembelim. Vaktimi ıslık çala çala gezinmekle geçiriyorum.

Siz de bana resminizi gönderin. Lokomotife, raylara, yere çakılıp kalmaya dair söylediklerniz çok güzel ama, hiç de doğru değil. İnsan, yazı yazdığı için toprağa kakılmaz; gömüldüğü için, başka bir yere gidemediği için yazar.

Kırım'a gelmez misiniz? Hastaysanız (ciğerlerinizden rahatsız olduğunuzu söylüyorlar) sizi burada tedavi ederiz.

Gözlerinizden öperim. Posse'ye «Hayat»

dergisi hakkında tafsilâtlı bir mektup göndereceğim.

Dostunuz A. Çehov

Veresayev'in istidadı var ama, bayağı; bana öyle geliyor ki, isteye isteye bayağılaşıyor. Fakat tabii, Çirikov'dan çok daha fazla yeteneğe sahip, çok daha fazla ilgi çekici.

10 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod
1899 yılı Ocak sonu veya Şubat başı

Resminize teşekkür ederim, Anton Pavloviç. Bu da benim resmim; yanımdaki çıkıntı Maksimok. Maksimok oğlum, 18 aylık bir filozof. Hayatımda yaptığım saçmalıkların en iyisidir. Sizin de hayatınızda böyle saçmalıklar var mı? İnşallah vardır.

Kitaplarınızı gönderme vâdinize de teşekkür ederim; çok rica ederim, unutmayın.

Hikâyelerinizi toplu olarak bastırmanız faydalı bir fikir. İyi bir şey, çünkü bu sayede eleştirmeciler okuyucularla anlaşmaya varacaklar, hükümleri değişecek. Ben yazardan çok okuyucuyum ve biliyorum ki, her ne kadar eserleriniz başka hiçbir yazarınkine nasibolmamış bir şekilde okunuyorsa da, yine de okuyucu sizi iyi anlamıyor.

Günün birinde «Çehov heyecansız yazıyor.» diye bir lâf attılar ortaya; okuyucu da

kafasını işletmeye üşendiği için, kendi başına bir hüküm veremediği için, sizin yazış tarzınız hakkında böyle kopya aldığına pek memnun oldu ve bu lâfı Allahın emri gibi belledi gitti. Hikâyelerinizin yeteri kadar dikkatle okunmaması bundan, şekline bakıp hikâyenin kalbini, sesini dinlemiyorlar.

Tümü birden basılırsa, başka türlü bir değer kazanır. Bendeniz de kalemi elime alırım, Lemaître gibi yazmaya koyulurum, izlenimlerimi söylerim, dilinizden, hikââyelerinizin her birini saran san'attan, taşıdıkları anlamdan bahsederim olmaz mı?

Evet, ciğerlerimden biri hasta ama, önemli bir şey değil. Nijni'de de böyle yaşanır pekâlâ.. Gelip sizi görmek çok iyi bir şey; fakat bin türlü engel var.

Hemen postaya gidiyorum. Gözlerinizden öperim.

Dostunuz A. Peşkov

11 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod
22 - 25 Nisan 1899
Paskalyanızı tebrik ederim.

Azizim Anton Pavloviç,

Polisle bir-iki çekişmeden sonra Yalta'dan ayrıldım. Cumartesi 6.40 da Moskova'daydım. Adresinizi kaybetmişim. Garda Korch'a

rastladım ama, ona sormayı da unuttum. Bir Dmitrovka hatırlıyorum, o kadar. Oradan oraya dolaştım durdum Moskova'da. Sabah duasına Kremlin'e gittim. Serçe Tepesine çıktım. Akşama da Nijni'ye hareket ettim. Trende Posse ile başka bir arkadaşı daha varmış. Gece uyumadım. Pek keyifsizdim. Bir de Nijni garında inip de karımı Posse ve Jukovski ile beraber görmeyeyim mi. Nasıl canım sıkıldı: hepimiz ayni trende imişiz de biribirimizi görmemişiz. Bu mektubun elinize geçeceğinden ümidim yok. Ama yine de söyliyeyim: sizinle karşılaşmış olmaktan büyük mutluluk duyuyorum, son derece büyük mutluluk. Sanırım siz benim gördüğüm ilk özgür adamsınız, özgür, hiçbir şeye tapmayan adam. Edebiyatı bu hayatın birinci işi, en büyük işi hâline getirebilmeniz ne iyi. Halbuki ben, bir yandan bunun iyi olduğunu bilirim, bir yandan da - herhalde sizin gibi yaşamak için yaratılmamışım - aşırı sempatiler veya antipatiler yüzünden bundan uzak kalırım. Bu duruma hırslanırım ama, elimden de bir şey gelmez.

Ne olur, beni unutmayın. Açık konuşalım: ara sıra bana zayıf noktalarımı göstermenizi, bir öğüt vermenizi, sözün kısası, bana henüz kişiliğini bulmamış bir arkadaşa davranılacağı gibi davranmanızı istiyorum.

Size bunu Yalta'tan ayrılmadan önce söylemek istiyordum ama, benim için konuşmak yazmaktan daha güç. Gene de dokundurdum

ya, belki daha orada ne demek istediğimi anladınız.

Anton Pavloviç, Allah aşkına bir dram yazın. Çünkü, herkes bekliyor. Başka şey değil, dram, yeni bir dram. Moskova'da Timkovski'nin evinde kaldım. Kültürlü ve galîba da zekî bir adam. Neş'esiz bir mizacı var. Felsefe yapmayı ve felsefe okumayı seviyor. Ona bakarken, sözlerini dinlerken dramını sonuna kadar okumamış olmanıza üzüldüm. «Fikri» hakkında ne söyleyeceğinizi öğrenmek isterdim. Bir yandan da Posse hâlâ kendisine «Hayat» için bir şeyler vermenizi istiyor. Doğrusunu söylemek gerekirse, ben de istiyorum. Posse sizi çok seviyor, mecmuasına yazı verirseniz, çok öğünecek. Soloviov'un size ayırdığı sütununu okudunuz mu? O yazdığı gazete hiç hoşuma gitmez ama, bütünüyle makale çok canlı, hattâ eğlenceli. Fakat tabiî kâfi değil, acaba ne zaman gerçek bir eleştirme okuyabileceğiz. Düşünüyorum da, Soloviov'un makalesi sizin hakkınızda bir şeyler yazma niyetimi destekliyor, kuvvetlendiriyor; benim de «gerçek eleştirme»yi ortaya koyabileceğimden değil ya... Ama işi Soloviov'dan daha derin olarak ele alabilirim de onun için...

Önce ağzı burnu yerinde bir hikâye yazıp size ithaf edeceğim. Kabul edersiniz, değil mi? İstemezseniz söyleyin. Allahaısmarladık. Bütün iyi dileklerimi gönderiyorum. Hemen Kırım'a dönerseniz fena olmaz ama, tabiî, Mos-

kova'daki hava buradaki kadar kötü değildir.

Gözlerinizden öperim.

Dostunuz A. Peşkov

12 — Çehov'dan Gorki'ye

Moskova 25 Nisan 1899

Sizden haber almaz olduk, sevgili Aleksi Maksimoviç. Nerelerdesiniz? Neyle uğraşıyorsunuz? Ne tasarılarınız var?

Üç gün evvel, Leon Nikolayeviç Tolstoy'a gitmiştim. Sizi çok methetti. Dikkate değer bir yazar olduğunuzu söyledi. «Fuar» ve «Stepte» adlı hikâyelerinizi beğenmiş ama, «Malva»yı sevmemiş. Dedi ki: «İnsan ne isterse uydurur, fakat psikoloji uydurulmaz; halbuki Gorki'de işte psikolojik uydurmalar var; kendi duymadığı şeyi anlatabiliyor.» Alın bakalım. «Gorki Moskova'ya gelince beraber ziyaretinize geliriz.» dedim.

Ne zaman geleceksiniz Moskova'ya? Çarşamba «Martı»nın özel gösterisi var. Gelirseniz size bir yer ayırtırım. Adresim: Moskova, Dmitrovka sokağı, Çehov Apartmanı, 14 üncü daire (Katrancılar geçidinden gireceksiniz.) 1 Mayıstan sonra yazlığa gidiyorum. Lopasniya'ya yine Moskova eyâleti içinde Lopasniya'ya.

Petersburg'dan acıklı mektuplar alıyorum. Pişmanlık mektupları. Bana da pek ağır

geliyor, çünkü ne cevap vereceğimi, nasıl davranacağımı bilemiyorum. Evet, hayat, - psikolojik bir uydurma olmadığı zaman - zor bir oyun.

Bir iki satır yazıverin bana. Tolstoy uzun uzun sizin hakkınızda sorular sordu. Kendisinde merak uyandırıyorsunuz. Etkilendiği besbelli. Haydi, Allahaısmarladık. Gözlerinizden öperim. Maksimok'a selâm söyleyin.

Dostunuz A. Çehov

13 — Çehov'dan Gorki'ye

Moskova, 25 Mayıs 1899

Üzerinde sadece «Dmitrovka» yazılı mektubunuz bir kazâya uğramadan geldi (Affedersiniz mürekkep damlattım). Ben de bu sabah size yazmıştım. Moskova'da adresimi bulamadınız ha? Halbuki ben de sizi bekliyordum; sizi görünce ne kadar memnun olacaktım.

Sağlık dilerim. Talihiniz açık olsun. Gözlerinizden öperim.

Dostunuz A. Çehov

14 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod, Nisan sonu 1899

İkimiz de aynı anda biribirimize yazmışız. Şaşırtıcı bir rastlantı. Sizin mektubunuzun

kendi de daha az şaşırtıcı değil hani.

Biliyor musunuz, Tolstoy'un benim hakkımda böyle düşündüğünü hiç bilemezdim. Kendisiyle Gorki'den bahsettiğinize ve sonra bunu Gorki'ye söylediğinize iyi ettiniz. Uzun zamandır hakkımdaki düşüncesini merak ediyordum, bir yandan da öğrenmekten ürküyordum; şimdi öğrendim, sanki ağzım tatlanmış gibi oldum. İçtiğim zehir çanağına iki bal damlasından başka da düşen olmadı. Biri onun, biri sizin. Fazlası da lâzım değil zaten. Volinski'nin «Kuzey Postası»nın son «Ekim-Kasım-Aralık) sayısında size ayırdığı makaleyi okumanızı isterim. Her zamanki gibi şişkin bir üslûpla yazmış olmasına rağmen, benim hoşuma gitti. Galiçyalı Franko da gazetesinde sizden bahsediyormuş. Son derecede duyularak yazılmış bir yazı diyorlar. Gazeteyi bana gönderecekler, isterseniz size yollarım.

Moskova'ya gitme meselesine gelince, onu yapamayacağım. Polis geceyi Moskova'da geçirdiğimi öğrenmiş, büyütüp duruyor işi. Muhakkak ki, hiçbir şey olmayacaktır, çünkü o sanık olduğum dâva bitmek üzere. En kötüsünü bile düşünsek, nihayet iki sene Vologda'ya veya Viyatka'ya sürerler; ama herhalde bir yere yollamayacaklar. Çarşambaya kadar Moskova'ya gidebilme işini ayarlamam imkânsız. Bu da beni pek kızdırıyor, kuduruyorum. Polis nezareti altında yaşamanın ne berbat bir şey olduğunu tahmin edemezsiniz. Bir polis gelir evinize yerleşir, kendi de pis mesleğinden

utanır, o da sizin kadar rahatsız durtmdadır. İstediği soruyu sorma hakkı vardır: sizinle görüşmeye gelen kimmiş? Nereden geliyormuş? Nereye gidiyormuş? Niçin gidiyormuş? Fakat hiçbir şey sormaz, çünkü, kendisine yalan söyleyeceğinizden emindir, bu emin oluşu da sizi çıldırtır, gücünüze gider. Neyse bırakalım.

Moskova'da «Martı»yı sizinle birlikte seyretmenin hâyâli bile beni üzer. Taş çatlasa gidip tiyatroda sizin yanınızda oturamam. Ne yapmalısınız biliyor musunuz? Herkesi çıkarın, salonda sadece siz kalın ve tek başınıza seyredin. Sonra da, sevgili Anton Pavloviç, piyesin size vereceği izlenimleri bana yazın. Piyesin kendi eseriniz olmasının hiç önemi yok. Sahnede beğenip beğenmediğinizi, en çok neresinden hoşlandığınızı yazın. Çok rica ederim. Sonra, nasıl oynandığını da anlatın. Bilmem neden, bana öyle geliyor ki, «Martı»yı başka birinin eseriymiş gibi seyredeceksiniz ve «Martı» sizi can evinizden vuracak.

E peki Anton Pavloviç, neden Nijni'ye gelmeyecekmişsiniz? Artık havalar o kadar güzel gidiyor ki.. Nehir de gayet gür akıyor.

Bekliyorum. Oturduğumuz daire büyüktür. Bize inersiniz. Karım kendi hâlinde, basit ve yumuşak bir kadındır; sizi pek çok seviyor. Yalnız yaşadığınızı söylediğim zaman, bu ona bir haksızlık gibi, büyük bir sıkıntı gibi geldi; o kadar ki ağlamaklı oldu. Gelin de size çocuğumuza bakar gibi bakalım. Ümid etme-

ye başlayacağım. Bana bir saat getirin. - Böyle hatırlatmak pek doğru bir şey değil ama, ne yapayım. - Yalnız, kapağına adınızı kazdırın. Niçin? Hiç işte, öyle aklıma geliverdi.

A. Peşkov

15 — Gorki'den Çehov'a

Petersburg'dan aldığınız mektupları okudukça ruh hâlinizin ne olduğunu, sanırım, anlıyorum. Biliyor musunuz? İhtiyara gitgide daha çok acıyorum, büsbütün aklını kaybetmiş gibi. Halbuki, bilerek veya bilmeyerek yaptığı yanlışları silecek, hattâ düzeltecek imkânları yok değil. Elinde o kuvvetli kalem varken, pekâlâ yapabilir. Ruhunun bütün kuvvetiyle, geniş bir şekilde, mertçesine, samimî olması yeter. Hepimiz pişman olabiliriz ve başkalarının pişmanlığını dinlemekten zevk duyarız. Yapılacak şey, ortaya çıkıp «Peki, haksızım.» diye bağırmaktan ibaret. Haksızmışım, pişmanım. Ama benim günahım, sevabım sizden mi sorulacak? Beni çamura bulamak sizin üzerinize mi vazife? Ben kendi kendime hatâmı itiraf ediyorum, yoksa siz kutsal bir varlık mısınız, ben de sizin esiriniz olarak sizin huzurunuzda değil. Sizler aşağılık kimselersiniz, her şeyden ürker durursunuz, şimdiye kadar yanılmadınızsa bu, aman bir hatâ işlemeyeyim diye, bütün hayatınızı korku içinde geçirmiş olmanızdandır. Bu hayat tiyatrosunda

da bir galeri bileti gibi bir şey, küçücük bir yer elde edince de hemen yerleşir, faziletlerinizi sayıp dökersiniz, çarpışmak kötülükleri altetmek aklınıza bile gelmez.

İşte ben olsam böyle yapardım. Acımadan kendi kalbimi parçalardım ama, kanım da bir çok kimsenin üzerine sıçrardı. O kimselerin üzerinde iğrenç bir leke meydana getirirdim, çünkü onları kayırmayı düşünmezdim.

Hiçbir yerde bizdeki kadar çok tövbekâr olmuş haydut yoktur; bunu da ihtiyar böyle bilmiş ola.

Size yardım etmek için gerekli kelimeleri bulmayı isterdim, hem de neler vermezdim bunun için ama, elimden gelmiyor, ne yapayım. Ne demeli? Ona herkesten çok siz önem verirsiniz, hattâ belki seversiniz de. Herhalde dokunacak size ama, «Allahaısmarladık» demekten başka çare yok. Belki zâlimce bir şey ama, elinizden gelirse, terkedin gitsin.

Adamı kendi kendine bırakın, sizin kendinizi korumanız lâzım. Her ne olursa olsun, o, çürümüş ağaç gibi bir adam. Kendisine nasıl yardım edebilirsiniz? Onun gibi kimselere yardım için, merhametli bir söz yeter ama, o söz için insan kendini zorlayacaksa, susmak daha iyi. «Allahaısmarladık» deyin dedim. Galiba tam düşündüğümü yazmış olmuyorum. Yazış tarzım da böyle olmamalıydı. Sizi sevdiğim için bütün bu meselenin elden geldiği kadar çabuk kapanmasını istiyorum.

Burada halk, hapishanede yanan öğrenci

Liven'in ölümünden büyük taşkınlık içinde.

Çocuğu büyük törenle gömdüler. Cenaze büyük bir gösteri hâlini aldı. Büyük bir kalabalık, bütün yol boyunca marş söyleyerek tabutun arkasından gitti. Kurnaz valimiz hiçbir şeye mâni olmadı, her şey pürüzsüz olarak son buldu. Halkın kızgınlığı belli bir şeye çarpmadan kendi kendine boşandı. Fakat, delikanlının annesi Çar'a başvuracakmış. Kadına yardım da ediyorlar.

Gözlerinizden öperim.

Gelirsiniz, değil mi?

A. Peşkov

Bunin'in hikâyelerini okumaya başladım. Bazılarında epeyce başarılı. Ama biliyor musunuz kimi taklit ediyor? «Hayalperest»i, sanırım, doğrudan doğruya sizin etkiniz altında yazılmış. Halbuki, ne siz, ne de Maupassant taklit edilecek kimseler değilsiniz. Fakat, şu Bunin'de ince bir tabiat duygusu ve gözlem yapabilme yeteneği var. Mısraları iyi, saf, çocukça, herhalde, çocuklar da çok beğeniyorlardır.

16 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod, 5 Mayıs 1899

Gönderdiğiniz saati aldım, çok memnun oldum, son derecede memnun oldum. Teşekkür ederim, Anton Pavloviç, bütün kalbimle.

İçimden sokaklara fırlayıp «Duydunuz mu? Çehov bana bir saat hediye etti!» diye bağırmak geliyor. Yemin ederim ki, memnunum ve böylesine memnun olmaktan da gurur duyuyorum. Safçasına, çocukcasına gurur duyuyorum.

Ben de size bir şey hediye etmek isterim. Ama ne? Bulurum. Söyleyin bakayım ava çıkar mısınız? Yani tüfekle avlanmayı sever misiniz? Çok rica ederim cevapsız bırakmayın.

Yakında size garip ve güzel bir kitap yollayacağım. Güzel, çünkü dopdolu bir ruhu var, duru ve derin inancı olan bir ruh; garip, çünkü bir papaz tarafından yazılmış ve papazların genellikle yazdıklarına benzemiyor. Adı «Hayatın temeli: İncil»; yazar, Grigori Spiridonoviç Petrov, topçu mektebinde ve çeşitli grandük saraylarında kilise hukuku öğretmeni. Daha genç bir delikanlı. O kadar da yaman ki. İnsana nasıl bir inanç, nasıl çocukça, katıksız bir inanç besliyor. Aşçı oğlu mu, kahveci oğlu muymuş, neymiş. Çocukluğunda küfürden başka bir şey duymamış, sarhoşlardan başka adam görmemiş. Bugün, pırıl pırıl bir meş'ale. Güzel değil mi? Tanımanızı ne kadar isterdim. Yakında Kırım'a gidecek: Aluşta yakınlarında bir villâ kiraladı. Müsaade eder misiniz, sizi ziyaret etmesini söyliyeyim? Müsaadenizle yazacağım. Şimdi Petersburg'da. Ne zaman Yalta'da olacağınızı bana bildirin.

Bir şey daha: «Prensip»in üçüncü sayısında Tor Hedberg'in dramatik şiiri «Gerhardt

Grimm»in tercümesi çıktı. Aman Yarabbi, bu İsveçliler ne kabiliyetli adamlar. Okumadınızsa, okuyun: gerçekten güzel bir şey.

Rus edebiyatının o kadar kudretli olmasına rağmen, sembolizmi ve ana meseleleri fikir meselelerini el almak için gösterilen o gayreti tanımaması ne garip, İngiltere'de Shelley var, Byron var, Shakespeare («Fırtına», «Bir Yaz Gecesi Rüyası») var; Almanya'da Goethe var, Hauptmann var; Fransa'da Flaubert («Saint-Antoine'in İç Kışkırtısı») var. Bizde sadece Dostoyevsk «Enkizitörler Başının Hikâyesi»ni yazmaya cüret edebildi o kadar. Acaba bizler tabiatımız gereği mi gerçekçiyiz? Fakat İsveçliler bizden daha gerçekçi, yine de İbsenleri var, bu Hedbergleri var. Ama iyice düşünülürse, acaba gerçekten gerçekçi miyiz ki biz?

Evet evet, mutlaka Hedberg'i okuyun. Sonra bana «Martı»nızı nasıl bulduğunuzu da yazın. Fikrinizi öğrenmeyi çok istiyorum. Nerede olduğunuzu bilmiyorum, bu mektubu Lopasnia'ya yollayacağım.

Gözlerinizden öper, bütün kalbimle teşekkür ederim. Allahaısmarladık.

A. Peşkov

17 — Çehov'dan Gorki'ye

Azizim Aleksi Maksimoviç,

Lopasnia, 9 Mayıs 1899

Strindberg'in bir piyesini gönderiyorum.

«Kontes Jjli». Okuduktan sonra Elena Mihaylovna Just'a yollayın. Kitap onun. Adresi: Panteleymonovskaya 13-15 Sen Petersburg.

Tüfekle ava çıkmayı eskiden severdim ama, şimdi bana bir şey demiyor. «Martı»yı dekorsuz seyrettim; soğukkanlı bir hüküm veremeyeceğim, çünkü «Martı» rolündeki aktris çok berbat oynuyordu. Durmadan hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Bir yandan da Trigorin (edebiyatçı) konuşurken sahnede felçli gibi yürüyordu. İradesiz bir adam olması lâzım, halbuki, aktör rolünü öyle ters anlamış ki, tik sindim. Ama bütünüyle fena değil. Hoşuma gitti. Yer yer, yazanın ben olduğuma inanasım gelmiyordu.

Papaz Petrov'la tanışmayı çok isterim. Kendisi hakkında sizin mektubunuzdan önce de bir şeyler okumuştum. Temmuz başlarında Aluşta'da olursa, bir görüşme tertiplememiz zor olmaz. Kitaplarını görmedim.

Melikhovo'daki evimdeyim. Havalar sıcak gidiyor. Ekin kargaları ötüp duruyor. Köylüler oturmaya geliyorlar. Şimdiye kadar canım sıkılmadı. Kendime bir altın saat aldım ama, alelâde bir şey.

Lopasnia'ya ne zaman geleceksiniz?

Şimdilik bu kadar. Sağlık, rahatlık dilerim. Talihiniz açık olsun. Beni unutmayın. Ara sıra da olsa bir iki satır yazın.

Bir oyun yazmak istiyorsanız yazın, sonra bana gönderin, okuyayım. Bitinceye kadar da

kimseye bir şey söylemeyin. Yoksa, aklınızı çelerler, hızınız kesilir.

Gözlerinizden öperim.

Dostunuz A. Çehov

18 — Gorki'den Çehov'a

Nijni-Novgorod, Mayıs 1899

Strindberg'in piyesini okudum, sonra Elena Mihaylovna'ya gönderdim. Bu aptal kafama gösterdiğiniz dikkate teşekkür ederim. Böyle benimle meşgul olmakla büyük sevap işliyorsunuz.

Sizin İsveçlide büyük cüret var. Esirlerdeki o asâlet merakının bu kadar iyi anlatılmasına hiç rastlamamıştım. Oyunda, teknik bakımdan zayıf noktalar farkettim: Julya ile uşakların sözleri çıkarılabilir; ama böyle yerler pek az. Beni şaşırtan, eserin özü. Yazarda ne büyük bir kudret var. Ona gıpta ve hayranlık duyarken kendime acıdım; bizim edebiyatımız için de üzüldüm.

Size hayranım. Strindberg'le benim aramda ortak ne buluyorsunuz? O, İsveçli; bütün tarih boyunca kuvvetli, güzel, değişik bir şeyler yaratmış o Normanların torunu. Normanlar ki, aşağılık bir hareket olan Haçlı Seferleri sırasında bile Sicilya'da gerçekten mert bir devlet kurabilmişlerdir. O karanlık dönemde mevcutların en iyisi olan, bir insanlık oca-

ğı, bir ruh asâleti ocağı olan bir devleti kurabilmişlerdir.

Strindberg'de Ragnar'ı, o bir zamanlar Pictus'lara ve Skotlara mızrakları ellerinde dua ettiren Deri-donlu Ragnar'ı görüyorum. Büyük bir adam, gözü pek bir adam. Ne kinini saklıyor, ne sevgisini. Sanırım bugünkü Skotların uykusunu kaçırır. Engin bir ruhu var. Onunla ortak neyimiz olabilir? Kendimi alçaltma için söylemiyorum; samimî olarak üzülüyorum. İçimde cüretli düşüncelerimi köstekleyen bağlar olacağına kendim olmayı istemez miyim hiç?

Nietzsche bir yerde der ki, bir yazar her zaman bir ahlâk kuralının uşağıymış. Strindberg bir uşak değil. Bana gelince, ben bir uşağım. İnanmadığım, saymadığım bir efendiye uşaklık ediyorum. Bari bir gün kim olduğunu öğrenebilsem. Belki hiç öğrenemeyeceğim. Görüyor musunuz benim durumumu? Bitkin ve cesaretsizim Anton Pavloviç. Ama sizin de hayatınız pek neş'eli geçmediğine göre, ruhumun üzerine çökmüş bu ağırlıktan bahsetmiyeyim daha iyi.

30 Nisanda Tiflis'te «Vanya Dayı»yı oynamışlar. Bir dostum bana izlenimlerini yazıyordu. İki temsil vermişler, ikisine de gitmiş. Mektubunu size gönderebilmeyi isterdim ama, şunu söyleyebilirim ki, arkadaşım son derece duygulanmış. Bana «Kafkasya»dan kestiği bir yazıyı göndermiş; üzerinde de kendi küfürleri var. Size yolluyorum. Derine inemeyen,

yanlış anlayan bir eleştirmecinin yazısı. Ama belki yine de sizi ilgilendirir.

Anton Pavloviç, Prensip'te Hedberg'i okuyun; eminim hoşunuza gidecek.

«Martı»nın kötü bir temsilini görmüş olmanıza üzüldüm. Kötü de oynansa, ben de görmek isterdim. Lopasnia'da ne kadar kalacağınızı ve Kırım'a ne zaman döneceğinizi bana yazın. Benim papaza söyliyeceğim, gelip sizi görsün. Kitabını da size yollayacağım. Beni Kırım'a çağırıyor ama gitmeyeceğim. Hiçbir yere gitmeyeceğim. Bütün yazı Nijni'de geçireceğim. Karım, çocukla beraber, vapurla bir seyahate çıktı. Volga üzerinde. Dönecek, ondan sonra da Kama üzerinde bir ikinci seyahate çıkacak. Yalnız kalmak ve çalışmak istiyorum. Hedberg'in kahramanlarından biri «Yalnızlık bilgeliğin başlangıcıdır» diyor; bir başka kahramanı da «Deliliğin de..» diye ilâve ediyor. Ben, birincisini kabul ediyorum. Tamamen yalnız, sizin kadar yalnız olmak istiyorum. Aile iyi bir şey ama, şimdiye kadar ailesiz yapabilmişsiniz ya, o, daha iyi.

«Prenses»i tercüme eden hanımdan tercümesini «Hayat»a vermesini isteyemez miyiz? Özellikle o mecmuada basılmış görmek isterim.

İvan «Başkalarının bizden daha iyi olmamaları insanı teselli ediyor.» diyor. Âdi köle, Ruhunun alçaklığını ne güzel tarif ediyor.

Merak ediyorum, size de sorayım, neden bizim Strindberg'lerimiz, Hedberg'lerimiz, İb-

sen'lerimiz, Hauptmann'larımız yok?

Neden? Bazılarının dediği gibi, eğitim, okul, kişiliği öldürdüğü, insanın çehresini alıp götürdüğü, ruhunu yiyip bitirdiği için mi?

Uzun mektuplarımla başınızı ağrıtıyorum.

Allahaısmarladık. İyilikler dilerim.

Gözlerinizden öperim.

A. Peşkov

19 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod Haziran 1899

Teşekkür ederim, Doktor Çehov. Kartınız pek hoş. Nasılsınız? Yalta'ya dönmeniz yakın mı? Yalta şimdi çok sıcak olmalı. Sıcağı sevmezseniz buraya gelin. Dün biraz kar bile yağdı. Neredeyse kızaklar çıkacak ortaya. Tahmin edemezsiniz, ilkbahar ne kadar kötü geçiyor burada. Nijni'nin tabiat anası aklını kaçırmış, ya da sarhoş olmuş.

Timkovski geldi. Bir yere kıpırdamıyor, bir dram hazırlıyor. Çok sıkı çalışıyor. Almanlar gibi her noktada çok dikkatli. Felsefeden bahsetmeyi seviyor. Kısa boylu olmasına rağmen şaşılacak kadar şişman. Sadece insan olarak ele alınırsa sıkıcı bir kimse. Neden sanki insanlar bu kadar lâf ederler de boş, becerik-siz bir hayat sürerler?

Keyfim hiç yerinde değil, son derece yor-

gunum, böyle genel olarak yolunda gitmeyen bir şey var. «Fomas»ım canavara benzemeye başladı. Geçen gece de rüyama girdi. Bir timsah olmuş, çamurlara yatmış, çenelerini takır takır çarpıyor, hırsla bana bağırıyor: «Şeytan, bana ne yapıyorsun?» Ne mi yapıyorum. Ağzını burnunu dağıtacağım.

Gözlerinizden öperim. Hediyenize teşekkür ederim.

Dostunuz A. Peşkov

20 — Çehov'dan Gorki'ye

Moskova, 22 Haziran 1899

Azizim Aleksi Maksimoviç,

Neden bu kadar çöküntü içindesiniz? Neden «Fomas Gordeyev»inize bu kadar kızıyorsunuz? Darılmayın ama ben - daha başka da vardır ya - iki sebep düşünüyorum. Yazı hayatına büyük bir başarıyla girdiniz, şimdi önünüze çıkan her alelâde şey sizi sıkıyor. Bu, bir. İkincisi bir edebiyatçı ömrünü taşrada geçirsin de bunun kötü etkileri görülmesin, bu olmaz. Siz istediğinizi söyleyin, edebiyata bir kere girmişsiniz. Dönüşü yok bunun. Edebiyatçısınız, edebiyatçı kalacaksınız. Edebiyatçı, tabiatı icabı daima edebiyat çevrelerine yakın kalacaktır, edebî havayı içine çekecektir. Tabiata karşı gelmeyin, o halde, bir defa şeytanın ayağını kırıp razı olun, Petersburg'a veya

Moskova'ya yerleşin. Edebiyatçılarla çekişirsiniz, düşüncelerini kabul etmezsiniz, onların yarısını hor görürsünüz, ama aralarında yaşarsınız.

Petersburg'a gittim. Donacağım sandım. Mirov'ları gördüm. Şu sırada Marks'a prova okuyorum. İnanın diye de size iki hikâye gönderiyorum.

Adresim: Moskova, Dmitrovka, Çehov Apartmanı. 5 Temmuz - 10 Temmuz arası Yalta'ya hareket edeceğim. Orada bir köşk yaptırıyorum. Size Petrov'un kitabı hakkında uzun bir mektup yazmak istiyordum, ama vaktim olmadı. Kitap hoşuma gitti.

Olur da Moskova'ya gelirseniz, bana da uğrayıverin.

İyilikler dilerim. Gözlerinizden öperim. Kendinizi çöküntüye bırakmayın.

Dostunuz A. Çehov

21 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod
Haziran sonu, 1899

Ben de sizin için «mutlaka denize giriyordur» diyordum. Deniz kenarında gezinebilmek varken, böyle sizinki gibi hasta ciğerlerle o kokmuş Moskova'da oturmak pek hoş bir şey değil; ben de şehir hayatı yaşıyorum ama, kendi isteğimle değil; ilgili çevrelere yaptığım bü-

tün müracaatlara rağmen, polis, ailemle birlikte yazlığa gitmeme izin vermiyor.

Evde badana yapılıyor, beni taraçaya sürdüler, orada oturuyorum. Hava sıcak, boğulacak gibi oluyorum. Akşamları badanacılarla beraber içiyoruz, şarkı söylüyoruz. Kostroma'lılar pek hoş şarkı söylerler. Şarkıları beni ağlatıyor, gözyaşlarımla beraber sıkıntılarım da akıp gidiyor.

Bir aydın olmam için eksikliklerimi çok doğru bir şekilde açıklıyorsunuz. Nasıl mahallede devriye gezen polis birden komiser olursa, yadırgar. Beklemeden ve belki haketmeden kazandığı rütbeye uygun kararlar vermek ister ama yetenekleri bir komiser görevi seviyesine yükselmemiştir. Yazık olur zavallıya.

Gidip Petersburg'da oturmak? Yok. Yılda üç defa güneş yüzü görürsünüz; kadınları iktisat kitaplarından başka bir şey okumazlar, zaten kadına benzer bir tarafları da kalmamıştır. Güneşsiz ve kadınsız hayat olmaz. Fakat önümüzdeki ilkbaharda yaya yola koyulup Rusya'yı katedeceğim. Bu da beni canlandırır. Papazın kitaplarını beğendiğinize memnunum. Kendisini de tanıyınca beğenirseniz daha memnun olacağım; beğeneceğinizden de şüphe etmiyorum. Kitaplarındakinden çok daha üstün bir adam. Biliyor musunuz, gerçekten, inancı olan bir kimseye rastlamaktan insan ne büyük bir tad duyuyor. Ruhunda canlı bir ilâh taşıyan kimselere öyle az rastla-

nıyor ki... Bizim papaz da onlardan biri. Açık bir ruhu var, mert bir adam.

Kırım'da, Aluşta'ya iki kilometre uzakta bir yerde. Kimin evinde kaldığını unuttum. Temmuz başlarında sizin de orada olacağınızı kendisine yazacağım. Vallahi, tanışmanızı ve birbirinizden hoşlanmanızı çok istiyorum.

Dün Marya Vodovozova geldi. Korkunç bir kadın. Birçok lâf etti, arada Sredin için de «çok yaşamaz» dedi. Altschuler'i övdü; cadı gibi, Yalta'da kim var kim yoksa çekiştirdi. Küçücük çocuklara Marksizmi öğretiyor. Yok bütün bunlar hoş şeyler değil; sonra o iktisat bilgisiyle de öyle zavallı bir hali var ki...

Daha hikâyelerinizi okumadım. Mektubunuza teşekkür ederim. Sizi tanımış olmam büyük talih.

Gözlerinizden öperim.

Bir an önce Moskova'dan ayrılın. Hani kitaplarınızı gönderecektiniz? Yakında çıkıyor mu? Ayrı baskı mı yaptıracaksınız? Yoksa, Turgenyef'inki gibi, ötekilerinki gibi «Tarla» nın sonuna ilâve diye mi verilecek?

Allahaısmarladık.

A. Peşkov

22 — Çehov'dan Gorki'ye

Moskova 27 Haziran 1899

Parlak bir başarıyla yazı hayatına başladığınızı söylerken, zihnimde hiçbir kötülük yok-

tu. Sizi ne yermeyi, ne de iğnelemeyi düşünmüyordum. Kimsenin yetenekleri hakkında bir şey dokundurmuyordum. Sadece edebiyata okul sıralarından geçmeden girdiğinizi, işe doğrudan doğruya üniversiteden başladığınızı, şimdi de orgsuz ilâhi okumakta güçlük çektiğinizi söylemek istiyordum. Şunu demek istiyordum: bir-iki yıl bekleyin. Sabırsızlığınız durulur, o zaman görürsünüz ki «Fomas Gordeyev»in bu işte hiç suçu yok.

Rusya'yı yayan dolaşacakmışsınız, öyle mi? Yolunuz açık olsun ama, sanırım, böyle genç ve kuvvetliyken, iki-üç yıl, öyle yayan, ya da üçüncü mevkide değil de, okuyucularınızı şöyle daha yakından inceleyebileceğiniz bir seyahat yapsanız daha iyi olur. Ondan sonra, iki-üç sene sonra yayan yola çıkabilirsiniz.

Öğütlerinizi anlıyorum. Yalta'da yaşamayıp Moskova'da küflenmeme kızıyorsunuz. Gerçekten, Moskova berbat. Ama şimdi buradan ayrılamam. Bitirilecek çeşitli işlerim var. Başkasına bırakamayacağım işlerö Herhalde 15 Temmuza doğru Yalta'ya hareket ederim. O zamana kadar bu köhne Dmitrovka sokağında oturacağım, Tver bulvarında gezintiye çıkacağım, sokak karılarıyla gevezelik edeceğim, akşamları da Restoran Enternasyonal'de yemek yiyeceğim.

Eylûlde Küçükköy'e gelmez misiniz?

Gözlerinizden öperim.

Dostunuz A. Çehov

23 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod Temmuz başı 1899

Beni yanlış anlamışsınız. Sizden kötülük şüphe etmek mi? Böyle bir şey yapamazdım. Yapmadım da.. Sizin kötü olabileceğinizi sanmam. Bana gelince, ben de şüphe etmem. Yüze gülmeyi de bilmem. Sizi seviyorum, çok seviyorum, pek çok seviyorum. Sizi tanımadan evvel de seviyordum. Tanıyınca daha çok sevdim. Her kelimeniz benim için kıymetli, bana olan tutumunuz, benim için en büyük övgü, talihin en büyük hediyesi olduğundan, beni gururlandırıyor. Gerçek, bu. Siz de kalkmışsınız, kötülüğünüzden şüphe ettiğimi söylüyorsunuz. Katiyen öyle bir şey aklınıza getirmeyin.

Kendimden memnun değilim, çünkü biliyorum ki daha iyi yazabilirdim. Her ne olursa olsun, «Fomas» berbat bir şey. Çok canım sıkılıyor.

Polis nezaretinde kalmam sonbaharda biterse, Küçükköye gelip sizi göreceğim. Şimdi Nijni eyâletinin içindeyim. Vasilsursk'ta. Bilseniz buraları ne güzel. Bir ferahlık duyuyor, insan, hava hafif, serin. Bir geliverin. Volga'da su daha epeyce yüksek. Güzel bir yolculuk yapmış olursunuz. Yerimiz çok. Size yol üstünde olmayan bir oda veririm. Ne çocuk gürültüsü, ne köpek havlaması. Sessizlikte başınızı dinlersiniz.

Timkovski bizde. Arkadaşlığı pek kolay bir adam değil. Çok kötümser ve titiz. Neden aca-

ba, kötümserler kendilerine hep bu kadar itina ederler, nazlı olurlar, bu halleriyle de pek tatsızdırlar. Birkaç güne kadar Mirolyubov, ondan sonra da Posse gelecek. Siz de gelseniz, daha iyi olur.

Affedersiniz, size, Moskova'ya Klavdiya Gross adında bir «sokak kızı» yolladım. Bu işi yaptığım zaman Tver bulvarını arşınladığınızı bilmiyordum. Bu benimki pek ilgi çekici bir kimse; sanırım size yolladığıma fena etmedim. Kendi hayat hikâyesini yazmış, size getirecek. Bayağı değil; birkaç dil biliyor. Yani, bütün orospuluğuna rağmen çok derli toplu bir kız. Herhalde, benden çok size yararlı olur.

Gözlerinizden öperim.

Talihiniz açık olsun.

Moskova'dan çabuk ayrılın.

A. Peşkov

24 — Gorki'den Çehov'a

Azizim Anton Pavloviç,

Nereden öğrenmişse, «Hayat» dergisi, bir roman yazmakta olduğunuzu öğrenmiş; kendilerine vermenizi istiyorlar. Ben de istiyorum, ısrarla istiyorum. Kimseye söz vermedinizse, «Hayat»a verin. Büyük iş yapar. Dergiye kuvvetli bir omuz vermiş olursunuz. Para bakımından «Hayat» sıkıntıda değil. Sanırım, size bunu söylemem gerekli birşey. Dergiye karşı bir

düşmanlığınız yoksa, rica ederim, kabul ettiğinizi telgrafla bildirin, olur mu?

Vasilsursk'tan Nijni'ye döndüm. Burada şimdi panayır meyhanelerini inceliyorum. Öksürüyorum. Birkaç gün önce Gilyarovski ile tanıştım. Ne adam! Açık açık böbürlenmesine rağmen hoşuma gitti. Dün de Korolenko'yu gördüm. Petersburg şımartmış adamı. Eylûl sonunda birkaç günlüğüne Yalta'ya gidip sizi göreceğim.

Rica ederim, pek çok rica ederim, Anton Pavloviç, «Hayat»a olur deyin. Bir şey daha rica ediyorum: «Fomas»ı okuyun. Geldiğimde size onun üzerinde sorular soracağım, olur mu?

Timkovski bütün yazı benim yanımda geçirdi. Biliyor musunuz, kendisi hakkında bütün söylediklerıniz doğru. Nefret ediyorum şu Timkovski'den; çok da acıyorum. Nasıl oluyor da Sredin gibi, Yartsev gibi oldukça ince kimseler tamamen acı bir bencillikle dolu bir adamda canlı bir ruh bulabiliyorlar, şaşıyorum.

Sıhhatiniz nasıl?

Gözlerinizden öperim.

«Hayat» hakkında cevabınızı bekliyorum.

Dostunuz A. Peşkov

25 — Çehov'dan Gorki'ye

Moskova, 24 Ağustos 1899

Azizim Aleksi Maksimoviç,

Bir roman yazmakta olduğum söylentileri tabii bir serap, çünkü böyle bir tasarım bile yok. hemen hemen hiçbir şey yazmıyorum. Sadece çalışma masamın başına oturabileceğim ânı beklemekten başka bir şey yapmıyorum. Birkaç gün önce Yalta'ya gittim. Moskova'ya piyesimin provaları için döndüm ama, burada hastalandım, tekrar Yalta'ya dönmeye mecburum. Yarın yola çıkıyorum. Uzun zaman kalacak mıyım? Hiç bilmem. Yine bir yerlerde konaklayacağım, herhalde, çünkü evim daha bitmedi.

Hemen hemen sizinkiyle aynı zamanda «Hayat»tan da bir mektup aldım. Aynı konuda. Bugün cevap yazacağım.

«Fomas Gordeyev»inize şöyle orasından burasından göz gezdirdim. Bitince tamamını okuyacağım. Böyle her ay bir parça, her ay bir parça okuyamam. Elimde değil, yapamıyorum. Bakın, «Diriliş»i de bu yüzden okuyamamışımdır.

«Hayat»larımı kaybettim; «Fomas» bu yıl kitap hâlinde çıkmazsa Volkova'nınkileri alırım.

Gilyarovski bir gürültü, bir patırtıyla geldi, sizinle tanıştığını söyledi. Sizi tanıdığı için kendisini içten tebrik ettim. Yirmi yıla yakındır kendisini tanırım. Moskova'da mesleğe beraber atıldık; kendisini doya doya incelemişimdir. Adamda Nozdrev'i andıran bir şeyler var, hareketli, gürültücü bir şeyler var ama, basit bir adam, saf bir kalbi var, gazeteci bey-

lerde mutlaka görülen kancıklık ise bunda hiç yoktur. Durmadan fıkra anlatır. Cebindeki saatin üzerinde müstehcen bir resim vardır. Keyfi yerinde olduğu günler de, iskambil kâğıdı oyunları yapar.

Boş oturmak beni kahrediyor, kuduruyorum. Ne zaman Yalta'ya geliyorsunuz? Aşağı yukarı hangi tarihte? Sizi görmekten, sizinle olan bitenlerden konuşmaktan çok memnun olacağım. Gelirken resminizi ve kitaplarınızı getirin.

Allahaısmarladık. Bana Yalta'ya yazın. Gözlerinizden öperim.

Dostunuz A. Çehov

26 — Çehov'dan Gorki'ye

Yalta 29 Ağustos 1899

Azizim Aleksi Maksimoviç,

Yalta'da evimdeyim. Sinanî ısrarla istiyor, ben de rica ediyorum. Sinanî'ya kitaplarınızı getirin. Yalta'da çok aranıyor. Ben şahidim.

Havalar burada sıcak gidiyor. Sizi bekliyoruz. Ayın biri pazar, çaya bendesiniz; hafta içinde de akşam yemeğine.

Allahaısmarladık.

Dostunuz A. Çehov

Nijni Novgorod, Ağustos 1899

Azizim Anton Pavloviç,

Soloviov'un «Hayat»ta sizin hakkınızda yazdığı makaleyi şimdi okudum. Her ne kadar Mihaylovski'nin ağzının payını veriyorsa da, beni tatmin etmedi. «Vanya Dayı» için dedikleri fena değil ama, yine de gerekeni söylemiyor. Buna mukabil, şansınızdan bahsederken yanılıyor. Genel olarak yüzeyde kalıyor.

Anton Pavloviç, «Fomas»ımın kitap halindeki baskısını size ithaf etmeme müsaade eder misiniz? Hoşunuza gidecekse kabul edin, rica ederim. Aksi halde, «olmaz» deyin. Öyle öğünme falan peşinde değilim. Anlamsız gurur gösterilerine kapılmam, reddederseniz gücüme gitmez. Çabuk cevap verin, yalvarırım. Açık konuşmak gerekirse, «Fomas», başarıya ulaşamamış bir kitap. Hiç bir noktada istediğimi vermedi. «Fomas», «Mayakin»i gizlememe yardım etti. Böylelikle sansür «Mayakin»e dokunmadı. Fakat Romas tipinin kendisi tatsız. Fazla uzatmalar da var. Herhalde «İzergil Nine» deki âhenkli güzelliği bir daha bulamayacağız. Gilyarovski bana bir şiir kitabı göndermiş. O kadar ince bir kitap ki, şaşırdım. Mısralar adamın değerinin çok aşağısında. Bana öyle şaşırtıcı mektuplar yazar ki, hayvan herif. Moskova'ya gidince kendisini bulacağım, içip içip

masa altlarında sızacağız. «Martı» veya «Vanya Dayı» oynanırken Moskova'da bulunmak istiyorum. Gilyarovski'ye yazdım; o her şeyi duyar, temsil tarihlerini bildirecek, yer ayırtacak.

Eylûlde Petersburg'a gidiyorum. Kayınvaldemi hastahaneye, küçük bir oğlan çocuğunu da Stiglitz'e götüreceğim. Bana gelince, kuvvetli kuvvetli öksürüyorum. «Fomas»ı bitirdim ya, memnunum artık.

Sredin'i, yahut Yartsev'i görürseniz selâm söyleyin. Yahut, daha iyisi, benim tarafımdan sövüp sayın. Ne demeye böyle kayıplara karıştılar? Öksürüğüm artmazsa, daha önce buradan kovmazlarsa, Eylûl sonunda Yalta'da olurum herhalde, Gizli gizli, öksürüğümün fazlalaşmasını ümid ediyorum. Çünkü Peterburg'a gitmeyi hiç istemiyorum. Siz istediğiniz kadar büyük şehri methedin, benim için iyi hiç bir tarafı yok. Gökyüzünün gözü yaşlı, halk kendini beğenmiş, edebiyatçılar hem gözü yaşlı, hem kendini beğenmiş. Kaç edebiyatçı vardır orada? Elli bin kadar sanırım. Geri kalanlar ya bakandır, ya Finlandiyalı. Bütün kadınlar da ya doktordur, ya öğrenci. Yani ne olursa olsun aydındır. Bir sivrisinek Petersburg'lu bir kadını soksa, zavallı hayvan can sıkıntısından ölüverir. İşte bütün bunlar beni korkutuyor.

Bununla beraber, sizi görmeyi çok istiyorum. Sonra, sizinle konuşmam gereken bir şey var. Her ne olursa olsun, Yalta'ya gideceğim. 20 Temmuzdanberi burası sonbahar; yağmur

yağıyor, rüzgâr esiyor, yerler çamur, hava soğuk. Son günlerde güzel bir hanımla görüşüp iyi vakit geçirdim. Kendisi dişçi. O benim dişlerimi çekti, ben onun ellerini öptüm. Bir dişçinin ellerini öpmek de büyük hüner istiyormuş hani. Bir deneyin bakalım. Ama pahalıya mal oluyor. Hanım sizin dişinizi çekiyor, sonra öpücüğe de para alıyor. Üç dişimi verdim. Başka çekilecek de yoktu, zaten.

Allahaısmarladık.

Nasılsınız? Çabuk cevap verin.

A. Peşkov

28 — Çehov'dan Gorki'ye

Yalta, 3 Eylûl 1899

Azizim Aleksi Maksimoviç,

Önce şunu söyliyeyim: genellikle bir kitabın yaşayan bir kimseye ithaf edilmesine karşıyım. Çok eskiden ben de yaptım ama, bugün, öyle geliyor ki, yapmasaymışım, daha iyi olurmuş. Bu, genel olarak söyliyeceğim. «Fomas Gordeyev»e gelince, kitap halindeki baskısını bana ithaf etmeniz, bana ancak zevk ve şeref verir. Ama buna lâyık olmak için ne yaptım ki? Bu, sizin bileceğiniz iş. Bana kabul ve teşekkür etmek düşüyor. İthaf yazısı mümkün olduğu kadar sade olsun. Yani sadece «Filancaya», o kadar. Uzun ithaf yazılarını Volinski'den başka kimse sevmez.

Bir de pratik bir öğüt vereyim: fazla bastırın. Beş-altı binden aşağı olmasın. Ekmek peynir gibi satılacak. İkinci baskıyı da birinci ile birlikte bastırabilirsiniz. Bir öğüt daha: provaları okurken, mümkün olduğu yerlerde sıfatları ve zarfları kaldırın. O kadar çok kullanıyorsunuz ki, okuyucunun dikkati dağılıyor, yoruluyor okuyucu. «Adam çimene oturdu.» diye yazdığım zaman, ne demek istediğim anlaşılıyor; anlaşılıyor, çünkü açık, çünkü dikkati çekmiyor. Buna karşılık «Omuzları geniş, göğsü basık, orta boylu, kızıl sakallı adam, yoldan gelip geçenlerin ayakları altında çiğnenmiş çimene, gürültüsüzce, çevresine çekingen ve korkak bir şekilde bakarak oturdu.» yazarsam, hem güç anlaşılır, hem de okuyanı yorarım. Çünkü, bir defada zihne yerleşen bir cümle değil, halbuki edebiyat bir saniyede zihne kazılmalıdır.

Bir nokta daha: siz lirik mizaçlı bir kimsesiniz, ruhunuzun yumuşak perdeli bir sesi var. Besteci olsaymışsınız, marş yazamayacakmışsınız. Küfür, dağdağa, bağırıp çağırma sizin tabiatınıza uygun şeyler değil. Onun için, tashihleri yaparken «orospu çocuğu» gibi, «şırfıntı» gibi şeyleri de kaldırmanız gerek; anlatabiliyorum, değil mi?

Eylûl sonunda gelecekmişsiniz; neden o kadar geç? Bu yıl kış erken gelecek gibi. Sonbahar kısa sürecek. Elinizi çabuk tutun. Allahaısmarladık. Kendinize iyi bakın.

Dostunuz A. Çehov

«San'at Tiyatrosu» mevsimi 30 Eylülde açıyor.

«Vanya Dayı»yı 14 ekimde oynayacaklar.

En iyi hikâyeniz, «Stepte».

29 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod, Eylûl 1899

Dün Yalta yolculuğu için ötemi berimi hazırlamaya başlamıştım. Birdenbire Uralların ötesinden misafirler sökün etti. Bu duruma göre, burada daha ne kadar zaman kalacağım belli değil. Memnun olduğumu söyleyemem.

Öğütlerinize teşekkür ederim, Anton Pavloviç. Benim için çok değerli öğütler. Dediklerinizi yapmakta kusur etmeyeceğim. Bana çok iyi davranıyorsunuz. Karşılaştığımız zaman da söyleyeceğim; nasıl? bilmiyorum ama, tekrar tekrar söyleyeceğim. Bütün kalbimle teşekkür ederim.

Size daha önce yazmamamın sebebi, çeşitli işlerim olmasıydı. Bir ara çok canım sıkılıyordu. Hırstan boğulacaktım. Keyfim yerinde değil. Sırtım ağrıyor. Göğsüm fena. Başım da geri kalmıyor.

Ayın 25 inden sonra Petersburg'a ve Smolensk'e gitmem gerek. O da ayrı bir işkence. Mirolyubov için bir şeyler yazacağım ama, hiç kendimde değilim. Mirolyubov beni korkutuyor, kâbus sevriyor. Koskocaman, başı bulutl-

ra değer gibi görüyorum. Yukarılardan kalın bir ses: «... büyük bir dergiye kul oldu, ha! ha! ha!» diyor; korkunç bir şey.

Üzüntüden, can sıkıntısından içkiye başladım, hattâ şiir bile yazıyorum. Herhalde yazarlık pek tatlı bir iş değil. En çok, hanımların gelip de yok «Feminist misiniz?», yok «Bir üstün kudretin varlığına inanıyor musunuz?», yahut da «Neden konyak içersiniz?» diye sıkboğaz etmelerine tutuluyorum.

Ne diyeceksiniz? Öyle canımı sıkıyorlar ki...

Petersburg'dan size mektup yollarım.

Şu halde, Ekim başlarında sizdeyim.

Dostunuz A. Peşkov

30 — Gorki'den Çehov'a

Sen Petersburg, Ekim 1899

Azizim Anton Pavloviç,

Petersburg berbat bir şehir. İnsan burada hemen cemiyetten kaçma hastalığına tutulur. Pis bir yer.

Neredeyse üç hafta olacak, buradayım. Afallamış durumdayım. Her ne kadar beni son derecede iyi bir şekilde karşıladılarsa da, açılamadım. Son derece iyi kabul gördüm. Mübalâğa etmiyorum. Tabii bir sürü acayiplikler yaptım, bir alay pot kırdım. Meselâ, bir akşam yemeğinde, doğma büyüme saray yanaşması

altmış kişinin önünde: «Ben kendimi bilirim canım, koyunun bulunmadığı yerde keçiye şey derler ya işte...» deyiverdim. Tabii hiç hoş kaçmadı. Ben de pişman oldum ama. Hep böyle yapa yapa, çok kimsenin gözünde sevimsiz oldum. Birçok kimseyle tanıştım, görüştüm. Hepsi meşhur kimseler. Son derece iğrendim; buraya geldiğime çok pişman oldum. Doğrusunu isterseniz, hayâlimde büyüttüğüm şeylerden birinin daha iç yüzünü görmüş oldum. Buradaki adamlara acıyorum, o kadar bedbaht, yalnız, kıskançlık hisleri içinde bozulmuş kimseler ki... Acınacak haldeler.

Buradan Samara'ya (Kuybişev), Samaradan Smolensk'e gideceğim. Sizi ne zaman görebileceğimi de hiç bilmiyorum, çünkü karımın gözleri rahatsız, belki Kazan'a, Adamyuk'a götürürüm.

Azizim Anton Pavloviç, «Hayat»a bir hikâye verin, çok rica ediyorum. Elinizde ne varsa onu verin. Biraz destekleyin şunları; sizi temin ederim, kötü bir dergi değil. Ötekilerden daha çok sizin imzanıza ihtiyacı var.

Yazacaklarım bu kadar. Sağlık ve neş'e dilerim. Siz de benim için aynı şeyi dileyin.

Gözlerinizden öperim. Samimî ve sadık dostunuz: **A. Peşkov**

31 — Çehov'dan Gorki'ye

Yalta, 25 Kasım 1899

Azizim Aleksi Maksimoviç,

Kitabınıza teşekkür ederim. Çok teşekkür ederim. Hikâyelerin çoğunu okudum, bir-iki tane kaldı. Bu taşra hayatının sıkıntısında bana ne büyük bir zevk oldu. «Fomas Gordeyev» ne zaman çıkıyor? Parça parça bazı yerlerini biliyorum; tamamını okumak istiyorum. İki defada, üç defada okuyup bitireyim diyorum.

E, hadi bakalım, «Hayat»ın Ocak sayısına bir hikâye yazıyorum.

Dorovatovski'den bir mektup aldım. Benden resim istiyor, kitabına koyacakmış. Edebiyat haberleri bu kadar.

Hikâye kitabınız iyi basılmış. Her gün geleceksiniz diye sizi bekledim; sonunda ümidim kesildi. Yalta'da kar yağıyor, hava hem nemli, hem rüzgârlı, ama buralı yaşlılar «Güzel havalar olur daha» diyorlar.

Veremli dilencilerin hâli bana pek dokunuyor. Vali olsaydım, adamları sürerdim, o kadar huzurumu kaçırıyorlar.

Dilenirlerken yüzlerine bakamıyorum. Ölünce üzerlerine çekilen örtüye bile tahammül edemiyorum. Bir sanatoryom yaptırmaya karar verdik. Bir çağrı yazdım, başka çare yok. Yapabilirseniz Nijni ve Samara gazetelerine verin, sizin dostlarınız, tanıdıklarınız vardır. Belki birşeyler gönderirler. Epifanov öldü. Üç gün oluyor. «Eğlenceler» şairi Epifanov. Eski hastalar koğuşunda yatıyordu; arayanı soranı yoktu. Ölümünden iki gün önce benden elma şeke-

ri istemiş. Götürdüm. Birden canlanıverdi. Hasta gırtlağından ıslık gibi bir ses çıkararak «Tamam işte bu, işte bu!» diye bağırdı. Sanki bir memleketlisi çıkıp gelmiş gibi sevindi.

Epeyi zamandır bana birşey yazmadınız. Ne demek ola? Petersburg'da bu kadar uzun zaman kalmanız hoşuma gitmiyor. İnsan Petersburg'da hemen hastalanıverir.

Sağlık ve neş'e dilerim. Allaha emanet olun.

Gözlerinizden öperim.

Dostunuz A. Çehov

32 — Gorki'den Çehov'a

Nijni-Novgorod,
Kasım sonu 1899

Çok sevdiğim ve saydığım Anton Pavloviç,

Size yazmadım. Sebebi çok basit: zavallı dünyamızın üzerine çöken sefalet gibi, benim de sırtıma bir alay dert, sıkıntı çöktü. Gene keyfim kaçtı, vahşileştim. Önüme gelene küfretmek istiyordum, pekâlâ ettim de.. Petersburg'a yaptığım yolculuk sara nöbeti gibi, kâbus gibi birşey oldu. Beni öylesine sarstı, bana öyle ağrı, öyle acı, öyle de gülünç geldi ki, hâlâ sindirmeye çalışıyorum. Döndüğümün ertesi günü karımla Samara'ya gitmek zorunda kaldım; pek sevdiğim bir kimseyi görecektik. Üç günümüz yolda gitti; gittiğimiz kimseyi ha-

yatta bulamayacağız, ancak cenazesine yetişeceğiz sanıyordum. Korkularım boşa çıktı. Vakıâ her gün beklenebilecek bir şey ama... Biz Nijni'ye döndük, baldızım hastalandı, üç günün içinde apar topar gitti. Tam bir facia, bir de bizimkilerin huyunda kimselerle...

Tam ben Moskova'da cenaze hazırlıklarıyla uğraşırken, Bobrov'da bir hastahanede çok sevdiğim bir arkadaşımı sağ ciğerinden ameliyat ediyorlardı. Çok endişeliydim.

Daha bütün bu patırtı yatışmadan, evde gülünç bir melodram koptu. Bizde bir kız oturuyordu, «doğru yola getirdiğim» bir kız. «Kuzey Postası»nda, 13-15 Kasımda kendi yazdığı hayat hikâyesini yayınlatmıştım.

Pekâlâ gidiyordu. Baldızımın on iki aylık bir bebeği var, bütün gün viyaklayıp duruyor, kız ona bakıyordu. Çalışkan, derli toplu, sinirsiz bir kadın... derken birdenbire bir dedikodu çıkarıyor: sadece benim evimde yaşamıyormuş, aynı zamanda benimle yaşıyormuş. Bunu haber alır almaz bir sorguya çektim. Hemen anladım ki, dedikoduyu kendisi çıkarmış. Ne yaparsınız? Biçare bir kadın bu. Karım, tabii heyecanlandı, annesi keza. İnanılacak hikâye değil ama. Allahtan karım sağlam kafalı bir kadındır. Ama yine de «doğru yola getirilmiş» sokak kızını sokağa atmak zorunda kaldık. Ancak benim başıma gelecek bir hikâye bu.

Bütün bunlar beni çok yordu. Halbuki, «Hayat»ın Aralık sayısına bir hikâye yetiştir-

mem gerek! ayın 2 sinde de mutlaka Smolensk'e gideceğim.

Sizi görmeyi çok istiyorum. 8 Aralıkta Nijni'ye döneceğim; o zaman elime geçecek şekilde Noelde Moskova'da olup olmayacağınızı yazın, ben de gelirim.

«Hayat»ı desteklediğiniz için içten teşekkür ederim. Çok iyi davrandınız. Sanırım dergi belini doğrulttu. «Fomas» yakında çıkacak. Yazı işleri, çıkar çıkmaz size gönderecek.

Şimdilik bu kadar. Sağlık ve neş'e dilerim.

Giriştiğiniz iş, büyük şey. Tabii biraz yardımım dokunabilir sizlere.

Hoşça kalın.

Mümkünse, daha sık yazın. Bütün bu dertlerin arasında hayat bana öyle zor geliyor ki.

A. Peşkov

33 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod
Aralık ayı başları 1899

Azizim Anton Pavloviç,

Gönderdiğiniz metin «Nijni Gazetesi»nde çıktı; ayrıca Petersburg, Moskova, Samara, Smolensk'teki dostlarıma da yolladım. Burada «Nijni Gazetesi»nden pek birşey çıkmıyor; bugüne kadar ancak 35 ruble toplandı. Ama kendim gidip buranın kodamanlarıyla görüşeceğim, birşeyler koparırım. Mektubunuzun Epifa-

nov'un ölümü hakkındaki kısmını gazeteye koydum: galiba iyi etmedim. Kötü birşeyse, özür dilerim. O acı feryadın içlerine dokunacağını sanıyordum, yanılmış olmalıyım. Siz nasılsınız? Sıhhatiniz nasıl? Marks ne zaman basıyor eserlerinizi? Suvorin'in bastıkları tükenmiş diyorlar; kitapçılar isteklere yetişemiyormuş.

Geçenlerde Moskova'ya gittim. Wolf kitaplarımı satın almış, orada öğrendim. İyi bir iş mi, kötü bir iş mi yapmış oldum, anlamıyorum. Üç cildi dörder bin nüshadan, yani on iki bin eder, bin sekiz yüz rubleye sattım. Sizce iyi mi, az mı? Ama az değildir herhalde, çünkü, iki nâşir de dürüste benziyorlar.

Bugün Teleşov geldi. Ne sıhhatli adam. Bende sıhhatinden başka hiçbir izlenim kalmadı karşılaşmamızdan. Sıhhatine gıpta ettim, çünkü kendi sıhhatim her tarafından dökülüyor. Birşey soracağım, affedersiniz, Petersburg'da bulunduğunuz zaman yazarlar halka fazla bağlı, halktan fazla korkuyor, halk tarafından tutulmaya fazla düşkün gibi gelmiyor mu? Bu düşkünlük de onları birbirinden nefrete götürmüyor mu?

Hâlâ Petersburg izlenimlerimden sıyrılamıyorum. Islak, yapışkan birşey ruhuma bulaşmış gibi. Kirli, ıslak bir paçavraya, bir tahta bezine sarılmış bir ruh düşünebilir misiniz? Oluyor işte.

Ne yazıyorsunuz? Yakında bitirecek misiniz? Ben gene büyük bir işe giriştim. Okumuş

bir mujik alacağım ele. Mimar olacak, kurnaz, zeki olacak, tabiî hayatta ihtirasları olacak.

Yakında size bütün ailenin resmini göndereceğim.

Bitirim bir oğlum var, Anton Pavloviç. Gelip görseniz. Ama belki şartlar sizi başka bir şekilde karşılaştırır; çünkü büyük bir ihtimâlle bu kış Yalta'ya gitmek zorunda kalacağım.

Şimdilik Allahaısmarladık.

Başarılar dilerim. Topladığımız parayı göndereyim mi?

A. Peşkov

34 — Çehov'dan Gorki'ye

Yalta, 2 Ocak 1900

Yeni yılınız kutlu olsun, Aleksi Maksimoviç. Nasılsınız? Kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Yalta'ya ne zaman geliyorsunuz? Hepsini uzun uzun yazın bana. Resminizi aldım; güzel çıkmış, teşekkür ederim.

Kış hastalarına yardım için yaptıklarınıza da teşekkür ederim. Elinizdeki parayı, daha da toplanmışsa hepsini, benim adıma veya Yardımsevenler Derneği Başkanlığına yollayın; ikisi de olur. «Hayat»a yazdığım hikâyeyi postaladım. «Yetim» adlı hikâyenizin çok hoşuma gittiğini size söylemiş miydim? Moskova'ya çok iyi «okuyucu»lara gönderdim. Tıp Fakültesinden bir profesör var: A. B. Vogt. Sleptov'u

hayran olunacak bir şekilde okuyor. Ondan daha iyi bir «okuyucu» bilmiyorum. İşte «Yetim»i ona gönderdim. Üçüncü cildinizde «Arkadaşım»ı çok beğendiğimi de söylemedim mi? «Stepte» hikâyenizle bir tutulabilecek kuvvetbir eser. Ben sizin yerinizde olsam, üç cildin içinden en iyilerini seçer, tek bir kitapta toplarım, 1 rubleye de sattırırım. Mutlaka çok kuvvetli, çok güzel bir eser olur. Şimdiki hâliyle biraz karışık gibi. Zayıf bir şey yok içinde, ama insana öyle geliyor ki, sanki tek bir kişi değil de, yedi kişi yazmış gibi: bu da, genç olduğunuzdan, kabiliyetinizin henüz durulmamış olmasından ileri geliyor.

Bir iki satır yazıverin bana.

Gözlerinizden öperim.

Dostunuz A. Çehov

Sredin'in selâmları var. Sredin'le sık sık sizden bahsediyoruz. Sizi seviyor. Sıhhati oldukça iyi.

35 — Gorki'den Çehov'a

Nijni - Novgorod
Ocak ayı başları 1900

Yeni yılınız kutlu olsun. Her zamanki gibi anlamsız bir hayat sürüyorum. Kendimi ümitsiz bir şekilde bağsız hissediyorum. Daha önce hastalanmazsam, Yalta'ya Mart sonunda veya Nisanda gideceğim. Başka bir hayat istiyorum,

nasıl olursa olsun, ama bu kadar renksiz, bu kadar hareketsiz olmasın, evet, asıl, bu kadar hareketsiz olmasın. Geçenlerde «Vanya Dayı»yı seyrettim: harikulâde güzel oynuyorlardı (ben oyundan anlamam; bir piyes hoşuma gitti mi, harikulâde güzel oynanıyor demektir). Ama, bu «Vanya Dayı»nın kötü san'atçılara bile güzel oyun oynatma özelliği var. Gene bu yakınlarda Küçük Tiyatro'da «Karanlığın Kudreti»ni gördüm. Sahnede görmeden önce, dinlerken gülüyordum, hattâ az-çok hoşuma bile gidiyordu; ama şimdi, iğrenç geliyor, ucûbe gibi bir şey. Bir daha gidip görmem. İyi artistler oynuyordu; bütün bayağılığını, saçmalığını ortaya koyuyorlardı. Müzikte de öyledir. Ernstin «ağıt»ını kötü bir kemancı da çalar ama, bir virtüoza çaldırınca, orta değerde bir parça dayanılmaz bir şey olur. «Hanım»ınızı okudum. Ne yapıyorsunuz, bilir misiniz? Realizmi öldürüyorsunuz. Yakında ölecek, hem uzun zaman için ölecek. O kalıplar artık dönemini tüketmiş birşey. O yolda kimse sizden daha öteye gidemez, kimse o kadar sade şeyler hakkında o kadar sade yazamaz. Sizin en önemsiz hikââyelerinizden sonra, insan ne okursa bayağı geliyor. Sanki kalemle değil de kazıkla yazmışlar gibi geliyor. Herşeyden önemlisi de hiçbir şey sade gelmiyor, sade, yani gerçek. İnanın bana. (Moskova'da bir öğrenci var. Georgi Çulhov. Sizi taklit ediyor, hem de epeyce başarıyla, herhalde kabiliyetli biri olmalı.) Evet, ne diyordum, realizmin işini bitiriyorsunuz. Çok da iyi edi-

yorsunuz. Olsun, artık göreceğimiz kadar gördük.

Açık söylemek gerekirse, kahramanlıklar istenecek dönem geldi. Herkes coşturucu, parlak, meselâ hayata benzemeyen ama onu da aşan birşeyler istiyor. Günümüz edebiyatının artık mutlaka hayatı güzelleştirmeye başlaması gerek; o zaman hayat kendisi de güzelleşecektir; insanlar daha sür'atli, daha duru yaşayacaktır. Halbuki, bugün, bakın, nasıl kötü, hüzünlü, bulanık gözlerle bakıyorlar.

Küçücük hikâyelerinizle, şu uyumuş can çekişen hayatı, Allah belâsını versin o hayatın, can çekişen hayatı uyandırmakla pek büyük bir iş yapmış oluyorsunuz.

«Hanım»ınız beni öylesine etkiledi ki, hemen o anda karımı aldatmak, acı çektirmek, kavga etmek, işte o durumda, öyle bir şeyler istedim. Ama aldatmadım tabii. Kiminle aldatayım zaten? Kimseyi tanımam ki.. Sadece müthiş bir kavgayla yetindim. Aynı şekilde, bacanağıma da açtım ağzımı yumdum gözümü; halbuki iyi arkadaşızdır. Bu sonucu beklemezdiniz değil mi? Şaka etmiyorum yani, tamamen söylediğim gibi oldu. Böyle olan da yalnız ben değilim, gülmeyin. Hikâyeleriniz küçük, zarif şişelere benziyor. Dünyada ne kadar güzel koku varsa, bunlara doldurulmuş. İnanın bana, tecrübeli bir burun her zaman kokuyu rayihadan ayırdeder. Neyse bu kadar yeter. Sonra yüzünüze gülüyorum sanacaksınız.

En iyi hikâyelerimi tek kitap hâlinde bas-

tırmamı tavsiye ediyorsunuz; her nekadar «Arkadaşım» hakkındaki düşüncenize katılmıyorsam da, bu dediğiniz, mükemmel bir fikir. «Arkadaşım»daki tema üzerine hikâye yazmak o kadar gerekli bir şey mi? Lûtfen aynı ayarda olanları söyler misiniz? «Stepte»yi, «İzergil»i, «Sal Üzerinde»yi, «Arkadaşım»ı beğeniyorsunuz. Sonra? «Çelkah»? Peki. Malva»?

Bana karşı olan tutumunuz şaşılacak bir şey; yani şaşılacak değil de, son derece ..... saçma diyeceğim. Yahut, daha doğrusu, sizin tutumunuz değil de, benim size karşı olan tutumum öyle. Mektuplarınız bana garip bir etki yapıyor; sadece böyle şimdiki gibi perişan olduğum zamanlarda değil, genellikle her zaman. Mektuplarınızı çok seviyorum. Bu saçmalıklarımı bağışlayın. Ama işte bakın, ne zaman size yazmak için kalemi elime alsam, sizi eğlendirecek, neş'elendirecek bir şey bulmak istiyorum, bu pis dünyada yaşama şevki verecek bir şeyler bulup söylemek istiyorum. Sredin'in selâmına teşekkür ederim. O da iyi bir insandır. Yalnız nasıl olur da Timkovski'yi sever, anlayamam. Başlıbaşına bir mesele bu. Çok selâm söyleyin. (Timkovski'ye değil, Sredin'e).

Bilmem kiminle —yabancı isimli bir aktrisle mi ne?— evleniyormuşsunuz. İnanmadım. Ama doğruysa, çok memnun olurum. Kadın kalın kafalı veya eski kafalı bir kadın değilse, evlliik iyi bir şey. Ama hepsinin iyisi çocuklar. Ah, bizim oğlan öyle şeytan oldu ki

Çok zekî; göreceksiniz ya, baharda getireceğim. Yalnız babasından hep ayıp lâflar öğrenmiş, herkese de söylüyor. Bir türlü vazgeçiremiyorum. Çok eğlenceli birşey ama, iki yaşında bir maskaranın, kendi anasına avaz avaz:

— Hadi, siktir oradan, diye bağırması pek çirkin kaçıyor. Bir de üstelik açık açık, gayet anlaşılabilir şekilde söylüyor.

Şimdilik bu kadar.

Gözlerinizden öperim. «Fomas»ın baskısı hâlâ bitmedi. Okudunuz mu? Sizi Almanya'da ne kadar öğüyorlarmış. Petersburg'dan bir dostum yazıyordu «Vanya Dayı»yı «Martı»dan iyi buluyormuş. Belki. İkisinden birini seçmek çok güç.

Mektup beklerim.

A. Peşkov

Bu yazışma Çehov'un ölümüyle kesilir. Biz sadece tanışmalarından asrın başına kadar olan mektupları aldık.

Birbirlerine böylesine iyi sözler yazmış olan iki hikâyecinin gerçekten birbirlerini bu kadar sevmiş olup olmadıkları merak edilebilir.

Çehov, Gorki'yi Millî Akademiye üye yapan seçim Çar tarafından bozulunca Akademiden istifa etmekle bu bağlılığın delilini ortaya koymuştur.

Gorki'nin ona verdiği değeri ise, Çehov'un ölümünün üzerinden on yıldan fazla bir süre sonra yazdığı şu satırlar doğrulamaktadır:

««Bütün hayatınca Çehov ruhunun kaynaklarıyla yaşadı; her zaman kendisi, her zaman özgür kaldı. Böyle bir adamı düşünmek bile insanı rahatlatır, hayatı insana daha açık, daha duru bir anlamda gösterir.»

NOTLAR :

1 — **A. Peşkov :** Gorki'nin asıl adı Aleksi Maksimoviç Peşkov'dur. Yazı hayatına atıldıktan sonra, sıkıntılı, acı çocukluk ve ilk gençlik yıllarının benliğindeki etkisini unutmamak ve unutturmamak için «buruk» anlamına gelen «gorki» sıfatını ad olarak seçmiştir.

5 — **Hayat :** 1897—1901 yılları arasında Petersburg (Leningrad) da yayınlanmış kültür ve politika dergisi.

8 — **On yaşındanberi kendi kendine bırakılmış :** Gorki pek küçükken babası koleradan ölmüş, annesi de küçük Aleksi'yi yanına alarak Astragan'dan kendi ana-babasının yanına, Nijni-Novgorod (bugünkü adıyla Gorki) şehrine girmiştir. Gorki on bir yaşına gelince annesi de ölmüş; çocuk dedesi tarafından sokağa atılmıştır.

10 — **Lemaître :** Üç satırlık boşluk.

12 — **Yine Moskova eyaleti içinde :** Gorki o tarihte görülmekte olan bir dâvanın sonuçlanmasına kadar Nijni-Novgorod'da ikamete memur edildiği için, başka bir yerde gece geçireceği zaman üzerinde o yerin eyaleti yazılı bir izin belgesi alırdı.

Petersburg'dan acıklı mektuplar alıyorum. : Saraya yakın tutucu çevrelerin yayın organı olarak bilinen «Yeni Zamanlar» gazetesinin yazarlarından ve yöneticisi ve Çehov'un eski editörü Suvorin'den. Gazetesinden 1899 öğrenci gösterilerine karşı yazılar yayınlayan Suvorin Çehov'un çok sert bir mektubuna hedef olmuştu. Dreyfus olayı sırasında da açıktan açığa yahudi aleyhdarı bir tavır takınmış, bunun üzerine de Gorki «Hayat» ta kendisine bir açık mektupla cevap vermişti.

19 — **Doktor Çehov :** Çehov, tıp doktoruydu. Birkaç yıl

tabiplik ettikten sonra bırakmıştır.

Fomas : Gorgi'nin Şubat 1900 de yayınlanan romanı Fomas Gordeyev.

20 — Marks : Suvorin'den sonra Çehov'un eserlerini basan editör.

25 — Nozdrev : Gogol'ün «Ölü Canlar»ında bir kişi.

26 — Sinanî : Yalta'da kitapçı. Çehov'un ve Gorki'nin dostu.

29 — Uralların ötesinden misafirler : Gorki'nin Kalmuk olan baba tarafı akrabaları olsa gerek.

33 — Büyük bir iş : Gorki'nin «Bir Müjik» adlı romanı. İlk iki bölümü Hayat dergisinin 1900 yılı Mart ve Nisan sayılarında, yazarın ölümünden sonra bulunmuş olan üçüncü bölümü de 1946 yılında Bilimler Akademisi tarafından yayınlanmıştır.

34 — Okuyucu : Edebiyat toplantılarından bir hikâye veya piyesi yüksekle sesle topluluğa okuyan kişi.

35 — Karanlığın Kudreti : Tolstoy bu piyesinde kötülüğe etken bir karşı koymanın gereksizliğini savunduğu için Gorki isyan ediyor.

Hanım : Çehov'un «Köpekli Hanım» adlı hikâyesi.

YANKI YAYINLARINDA ŞİMDİYE KADAR ÇIKMIŞ OLAN ESERLER

	Kuruş
1 — GÜNEY POSTASI: Antoine de Saint-Exupéry	400
2 — FAKİR ÇALGICI: Franz Grillparzer	300
3 — ANTİGONE: Kemâl Demirel	300
4 — MAX SCHELER ve Fr. NİETSCHE'de TRAJİK OLAN, İonna Kuçuradi	400
5 — YAZIŞMALAR: Maksim Gorki - Anton Çehov	300
6 — ALTINCI KOĞUŞ: Anton Çehov	400

(YAZIŞMALAR)

Yazışmalarda Gorki ve Cehov'un yalnız kendileri için yazdıkları yazıları (Mektupları) bulacağız. Bu satırları okurken sevginin içimizi doldurduğunu, insanın insanı nasıl sevdiğini ve hayran olduğunu, hesap kitap dolu dünyanın ötesinde zaman zaman gözlerimizi doldurduğunu, dostluk, sevgi ve arkadaşlığın insan dünyasını kuşattığını göreceğiz.

Kapak: Ali Demir

3 Lira